

Národné lesnícke centrum
– Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen

Ing. Ľudmila Marušáková, PhD. a kolektív

LESNÁ PEDAGOGIKA AKO SÚČASŤ ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY NA SLOVENSKU

Koncepcia rozvoja

Spolufinancované ES

2010

Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka:
Európa investujúca do vidieckych oblastí

Národné lesnícke centrum

**– Ústav lesníckeho poradenstva
a vzdelávania Zvolen**

**Ľudmila Marušáková
a kolektív**

LESNÁ PEDAGOGIKA AKO SÚČASŤ ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY NA SLOVENSKU

Koncepcia rozvoja

2010

Zoznam autorov

Zodpovedný riešiteľ úlohy a koordinátor autorského kolektívu

Ing. Ľudmila Marušáková, PhD. NLC – ÚLPV Zvolen

Spoluriešitelia:

Ing. Milan Sarvaš, PhD.	NLC – ÚLPV Zvolen
Ing. Andrea Melcerová	NLC – ÚLPV Zvolen
Ing. Veronika Jaloviarová	NLC – ÚLPV Zvolen
Ing. Dana Loyová	NLC – ÚLPV Zvolen
Ing. Lada Matoušková Prylová	ÚHÚL, Česká republika
Ing. Pavlína Vašíčková	Ministerstvo zemědělství ČR
Ing. Katarína Šimová	MPRV, SR
Mgr. Peter Gogola	LESY SR, š.p., Banská Bystrica
Ing. Igor Vizslai	LESY SR, š.p., Banská Bystrica
Ing. Marián Šturcel	Štátne lesy TANAPu
Ing. Rudolf Valovič, CSc.	Stredná odborná škola lesnícka, Banská Štiavnica
Ing. Jaroslava Vanyová	Štátna správa na úseku lesného hospodárstva
Ing. Eva Trnovská	ALEA, o.z.
Ing. Zdena Hudecová	ALEA, o.z.
PaedDr. Soňa Vincíková, PhD.	Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
Ing. Rudolf Navrátil	Slovenská agentúra životného prostredia
Mgr. Ľuboslava Bieliková	Základná škola, ul. Jilemnického, Zvolen

Autori fotografií: Archív lesných pedagógov

Vydalo: Národné lesnícke centrum

Grafická úprava a sadzba: NLC, referát reprografie

Rozsah: 65 strán

Náklad: 50 výtlačkov

Neprešlo jazykovou úpravou.

© Národné lesnícke centrum, Zvolen, 2010

ISBN 978 - 80 - 8093 - 126 - 1

- ALEA – Agentúra pre podporu lesníckych a ekologických aktivít
- EHK OSN – Európska hospodárska komisia Organizácie spojených národov
- EK – Európska komisia
- ESD – Výchova k trvalo udržateľnému rozvoju
- ETL – Európsky týždeň lesov
- EVV – Environmentálna výchova a vzdelávanie
- FAO – Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo
- FCN – Forest Communicators Network – Sieť lesníckych komunikátorov
- FSC – Medzinárodný certifikačný systém
- IFP – Medzivládny panel o lesoch
- IUFRO – Medzinárodná únia lesníckych výskumných organizácií
- LH – Lesné hospodárstvo
- LK – Lesnícka komunikácia
- LP – Lesná pedagogika
- LPM Ulič – Lesné pozemky a majetky Ulič
- ISCED 1 (podľa Medzinárodnej klasifikácie stupňov vzdelania ISCED – International Standard Classification of Education)
- MCPFE – Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe
- MPC – Metodicko – pedagogické centrum Bratislava
- MPRV SR – Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
- MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
- MVO – mimovládna organizácia
- MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia SR
- NLC – Národné lesnícke centrum
- NLC – ÚLPV Zvolen – Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen
- NEAP – Národný environmentálny akčný program
- PR – Public Relations – Práca s verejnosťou, komunikácia s verejnosťou
- PEFC – Program pre schvaľovanie certifikácie lesov
- SAŽP – Slovenská agentúra životného prostredia
- SFC – Standing Forest Committee – Stály lesnícky výbor
- ŠOP SR – Štátna ochrana prírody SR
- ŠL TANAPu – Štátne lesy Tatranského národného parku
- TU Zvolen – Technická Univerzita vo Zvolene
- TUR – Trvalo udržateľný rozvoj
- UNCED – Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji v Rio de Janeiro
- UNESCO – the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- VLM š.p. – Vojenské lesy a majetky š.p.
- ZŠ – základná škola
- ŽP – Životné prostredie

ÚVOD	6
1. VÍZIA A DEFINÍCIA LESNEJ PEDAGOGIKY	8
2. VÝCHODISKOVÁ SITUÁCIA V ZAHRANIČÍ	10
2.1 História a vývoj lesnej pedagogiky na medzinárodnej úrovni	10
2.2 Medzinárodné projekty	12
3. HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU	14
3.1 Lesná pedagogika na Slovensku	14
3.2 SWOT analýza lesnej pedagogiky na Slovensku	16
4. PROGRAMOVÉ DOKUMENTY TÝKAJÚCE SA KOMUNIKÁCIE, ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU	18
4.1 Najvýznamnejšie politické dokumenty Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR	18
4.2 Dokumenty Ministerstva životného prostredia SR	22
4.3 Základné politické dokumenty Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR	24
5. VÝZNAM LESNEJ PEDAGOGIKY A ZÁKLADNÁ FILOZOFIA	26
6. CIELE A METODIKA LESNEJ PEDAGOGIKY	28
6.1 Ciele lesnej pedagogiky	28
6.2 Cieľové skupiny	29
6.3 Aktéri lesnej pedagogiky	29
6.4 Učenie v lesnej pedagogike	30
6.5 Metódy a stratégie v lesnej pedagogike	32
6.6 Princípy uplatňované v lesnej pedagogike	33
7. KONTINUÁLNE VZDELÁVANIE LESNÝCH PEDAGÓGOV	34
7.1 Kurzy lesnej pedagogiky	34
7.2 Inovatívne pracovné stretnutia lesných pedagógov	35
7.3 Nadstavbové odborné semináre	35

8.	KOMPETENČNÝ PROFIL LESNÉHO PEDAGÓGA	36
	8.1 Predpoklady získania certifikátu lesného pedagóga	36
	8.2 Kompetencie lesného pedagóga	36
9.	CIELE A STRATEGICKÉ PRIORITY KONCEPCIE ROZVOJA LESNEJ PEDAGOGIKY	38
10.	INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE A KOMPETENCIE V LESNEJ PEDAGOGIKE	40
	10.1 Model inštitucionálneho zabezpečenia lesnej pedagogiky	40
	10.2 Návrh vymedzenia pôsobností jednotlivých organizácií v lesnej pedagogike	40
11.	MOŽNOSTI UPLATNENIA LESNEJ PEDAGOGIKY V SYSTÉME ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ	44
	11.1 Environmentálna výchova v štátnom vzdelávacom programe	44
	11.2 Aplikácia lesnej pedagogiky v rámci Školského vzdelávacieho programu	45
	11.3 Lesná pedagogika v záujmovom vzdelávaní a v školských detských kluboch	46
	11.4 Uplatnenie LP v kontinuálnom vzdelávaní pedagogických a odborných zamestnancov	47
12.	FINANCOVANIE LESNEJ PEDAGOGIKY	48
	12.1 Vlastné zdroje lesníckych organizácií	48
	12.2 Návrh Podporného fondu lesného hospodárstva a v zmene zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov	48
	12.3 Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020	49
	12.4 Ďalšie zdroje financovania	49
	12.5 Možnosti fungovania lesných pedagógov ako samostatne zárobkovo činných osôb	51
13.	PROPAGÁCIA LESNEJ PEDAGOGIKY	52
14.	NÁVRH OPATRENÍ – AKČNÝ PLÁN KONCEPCIE ROZVOJA LESNEJ PEDAGOGIKY	55
15.	PRÍLOHY	58

Vážený čitateľ,

les je jedným z dominantných, neprehliadnuteľných krajinotvorných prvkov, ktorého význam v krajine neustále narastá. Slovensko patrí k „najzelenším“ krajinám Európy, vyniká veľkým bohatstvom organizmov a svojou vysokou lesnatosťou – v súčasnosti 41 % jeho povrchu pokrýva les. Je preto prirodzené, že les po tisícročia živil a chránil väčšinu našich predkov a doposiaľ plní významné produkčné, ochranné, environmentálne, sociálne, ale aj celospoločenské funkcie.

Lesné hospodárstvo (LH) nie je len producentom dreva, ale predovšetkým dôležitým aktérom pri starostlivosti o les. Napriek tomu, že lesníctvo patrí medzi sektory, ktoré svojimi činnosťami prispievajú k zvelaďovaniu krajiny a ponúkajú verejnosti množstvo benefitov, predsa je vnímanie

lesníctva nejednoznačné. Verejnosť nie je dostatočne informovaná o cieľoch LH, nechápe, čo lesníci robia a prečo to robia. Preto lesníci a vlastníci lesa nemôžu zanedbávať význam systematickej komunikácie s verejnosťou. Les s jeho mimoprodukčnými funkciami je verejnosťou vnímaný veľmi citlivo. Vlastníci lesov prestávajú byť dodávateľmi surovín a namiesto toho sa stávajú poskytovateľmi tovarov a služieb. Stoja pred novými príležitosťami a zapájajú sa do stále ucelenejšej výroby s pridanou hodnotou a do správneho riadenia využívania zdrojov. Lesníctvo stojí pred výzvou diverzifikácie tovarov a služieb a vytvorením nového ekonomického konceptu. Aj vzhľadom na súčasnú krízu sa musí LH orientovať na poskytovanie tzv. enviroslužieb, napr. ekoturistiky, poskytovania bioproduktov alebo environmentálneho vzdelávania. Medzi najefektívnejšie nástroje práce s verejnosťou v LH a najúčinnnejšie formy environmentálneho vzdelávania patrí i lesná pedagogika (LP).

Cieľom Návrhu koncepcie rozvoja lesnej pedagogiky je zhodnotiť súčasný stav v oblasti LP na Slovensku i v zahraničí a vytýčiť ďalší smer rozvoja LP v nasledujúcom období. Materiál sa opiera o domáce i zahraničné literárne

zdroje i praktické skúsenosti získané z konferencií, seminárov a pracovných ciest v zahraničí. Konceptiu lesnej pedagogiky vypracoval riešiteľský kolektív Národného lesníckeho centra – Ústavu lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, koordinovaný Ing. Ľudmilou Marušákovou, PhD., v spolupráci s ďalšími zástupcami lesníckych subjektov, reprezentantmi rezortov školstva a životného prostredia.

Vypracovanie Konceptie rozvoja lesnej pedagogiky prispieva k naplneniu viacerých politických dokumentov, najmä rámcového cieľa č. 54 **Akčného plánu Národného lesníckeho programu** schváleného Uznesením vlády SR č. 380/2008. V rámci tohto cieľa je rozpracované Opatrenie č. 541 – „Vypracovať stratégiu komunikácie s verejnosťou vrátane konceptie lesnej pedagogiky v lesnom hospodárstve“ s predpokladaným termínom predloženia v roku 2010.

Koncepcia rozvoja LP je vypracovaná v rámci riešenia projektu „Tvorba konceptie lesnej pedagogiky ako nástroja na zvyšovanie informovanosti o trvalo udržateľnom lesnom hospodárstve“, kód projektu 160ZV780. Projekt je financovaný prostredníctvom Programu rozvoja vidieka SR 2007

– 2013 – opatrenie 1.6. Vzdelávanie a informačné aktivity. Hlavným výstupom projektu je Koncepcia rozvoja lesnej pedagogiky, ktorá analyzuje súčasnú situáciu, definuje ďalšie smerovanie a úlohy pri zvyšovaní environmentálneho povedomia verejnosti a informovanosti o trvalo udržateľnom lesnom hospodárstve. Zároveň sa dokument sústreďuje na aplikáciu a uplatnenie lesnej pedagogiky v sústave škôl a školských zariadení v súvislosti s realizovanou školskou reformou. V neposlednom rade koncepcia podrobne definuje jednotlivé opatrenia, ktoré prispievajú k ďalšiemu rozvoju a zabezpečeniu systematickosti LP.

Koncepcia rozvoja lesnej pedagogiky na Slovensku zohľadňuje existujúcu legislatívu a koncepčné materiály nielen v oblasti LH, ale i v školstve a ochrane životného prostredia a nadväzuje na existujúce dokumenty v zahraničí. Pre zabezpečenie jej nadrezortného prístupu, je vypracovaná pracovnou skupinou špecialistov reprezentujúcich štátne i neštátne organizácie pôsobiace v LH, rezorte životného prostredia a v školstve.

Víziou lesných pedagógov je, aby lesy a lesníctvo boli verejnosťou vnímané v nasledujúcom kontexte:

„Človek využíva les a jeho funkcie v ekonomickej (hospodárskej), ekologickej a sociálnej oblasti. Les je však aj priestorom na výchovu a vzdelávanie, získavanie kľúčových kompetencií a zručností, pre posilňovanie zodpovednosti a celostný rozvoj osobnosti detí a mládeže. Certifikovaní lesní pedagógovia podporujú výchovu človeka k dlhodobo udržateľnému spôsobu života na príklade lesa“.

Definícia LP vychádza z európskeho konceptu a základných dokumentov vypracovaných Pracovnou podskupinou FCN zameranou na vzdelávanie o lesníctve a životnom prostredí.

„Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy je učenie o lesnom ekosystéme a výchove človeka k udržateľnému spôsobu života na príklade lesa. Aktivity lesnej pedagogiky zabezpečujú certifikovaní lesní pedagógovia a je určená všetkým cieľovým skupinám, najmä deťom a mládeži. Využíva aktivizujúce metódy a formy zážitkového učenia a projektového vyučovania. Poskytuje nielen vedomosti, ale oslovuje aj emocionálnu stránku človeka, podporuje získavanie zručností aj celostný rozvoj osobnosti“.

V zahraničí sa pre LP používajú tieto termíny:

- Waldpädagogik
- Forest Pedagogics
- Forest education
- Forest pedagogy

Forest Related Environmental Education (FREE) – (aktuálne používaný termín schválený na medzinárodnom stretnutí lesných pedagógov) a často sa zamieňa s pojmami ako „Nature education“, „Adventure education“, Outdoor Education a pod.

2.1 História a vývoj lesnej pedagogiky na medzinárodnej úrovni

LP je jedným zo spôsobov výchovného pôsobenia na deti a mládež, ktorý vznikol v Amerike v 19. storočí a bol popularizovaný predovšetkým vo Švajčiarsku, Rakúsku a Nemecku. Zakladateľom LP je Američan Joseph Cornell z Kalifornie. Vo Švajčiarsku toto hnutie zastrelila SILVIVA – celošvajčiarska organizácia zaoberajúca sa vzdelávaním v oblasti životného prostredia a vzdelávaním o lese. Z európskych krajín je okrem Švajčiarska LP najlepšie prepracovaná práve v Rakúsku a Nemecku, kde sa venujú LP od 90-tych rokov 20. storočia.

Z iniciatívy rakúskych a nemeckých lesných pedagógov bola v roku 2004 založená *Európska sieť lesných pedagógov* (*European Forest Pedagogs Network*). Táto sieť vznikla za účelom výmeny skúseností, informácií, publikácií, nových vyučovacích metód a pod. Sieť sa podieľa na vzniku štandardov LP a poskytuje pomoc pri ich presadzovaní ako na národnej, tak na medzinárodnej úrovni a podporuje etablovanie lesnej pedagogiky ako odbornej úlohy lesníctva. Členom tejto siete sa môžu stať aktívni lesní pedagógovia alebo reprezentanti lesníckych organizácií ktoréhokoľvek európskeho štátu. Hlavným koordinátorom tejto siete je reprezentant rakúskeho Ministerstva pôdohospodárstva, lesníctva, životného prostredia a vodného hospodárstva.

Obrázok 1: Logo Európskej siete lesných pedagógov

Sieť lesných pedagógov organizuje už od roku 2006 každoročný *Európsky kongres lesných pedagógov* (*European Forest Pedagogs Congress*). Kongres je jedinečná príležitosť pre lesných pedagógov na výmenu skúseností v medzinárodnom kontexte s dôrazom na environmentálne vzdelávanie s lesníckym zameraním. Ďalšou aktivitou Európskej siete lesných pedagógov je vydávanie bulletinu „FORESTPEDAGOGICS LIVE“, ktorý je v elektronickej podobe rozosielaný e-mailom a je aj voľne prístupný na uvedenej webovej stránke. Bulletin vychádza približne 4x ročne v nemeckom a anglickom jazyku. Podrobné informácie o aktivitách LP v EÚ sú uverejnené na internetových stránkach <http://www.forestpedagogics.eu>.

LP prispieva svojim programom aj k realizácii výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju. O vypracovaní „EHK OSN Stratégie výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju“ sa rozho-

dlo na základe vyhlásenia ministrov životného prostredia na piatej konferencii „Životné prostredie pre Európu/Environment for Europe“ (Kyjev, Máj 2003). Daná stratégia je v súlade s „Dekádou vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju“ (ďalej UN dekáda) vyhlásenou organizáciou UNESCO na roky 2005 – 2014, ktorá zdôrazňuje význam a potrebu komplexnosti riešenia danej problematiky. Na základe rozhodnutia 5. konferencie ministrov životného prostredia členských krajín EHK OSN „Životné prostredie pre Európu“, zriadil Výbor pre environmentálnu politiku EHK OSN na svojom 10. zasadnutí pracovnú skupinu pre vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju a poveril ju, aby v spolupráci s UNESCO vypracovala Stratégiu EHK OSN k vzdelávaniu k TUR.

O Stratégiu výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju sa rokovalo na stretnutí ministrov životného prostredia a ministrov školstva 17. – 18. marca 2005 vo Vilniuse. Cieľom bolo podporiť členské krajiny k začleneniu výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju do formálneho vzdelávacieho systému vo všetkých relevantných subjektoch, podobne ako aj do neformálneho a informálneho vzdelávania. V zmysle prijatej Vilniuskej stratégie pre Slovenskú republiku vyplynul rámcový plán implementácie, podľa ktorého realizácia Stratégie mala prebehnúť v troch fázach:

1. **Do roku 2007** – obdobie osvojenia si implementácie Stratégie a jednotlivých nevyhnutných postupov. Zahrňuje preskúmanie podmienok politických, právnych, finančných a iných.
2. **Do roku 2010** – mala by sa uskutočniť samotná implementácia Stratégie, a v tomto období by mali štáty zhodnotiť aj čiastkové výsledky, ktoré implementácia priniesla, prípadne upraviť Stratégiu, ak si to výsledky budú vyžadovať.
3. **Do roku 2015 a ďalej** – očakáva sa viditeľný prínos implementácie Stratégie.

Okrem deklarácií o podpore dialógu medzi lesným sektorom a širokou verejnosťou vyjadrených v rámci Ministerských konferencií o ochrane lesov v Európe bolo po prvýkrát v európskych politických dokumentoch spomenuté environmentálne vzdelávanie v *Akčnom pláne EÚ v oblasti lesného hospodárstva* v roku 2006. Akčný plán EÚ poskytuje rámec aktivít, ktoré sa týkajú lesného hospodárstva na úrovni Spoločenstva a členských štátov a slúži ako nástroj na koordináciu opatrení spoločenstva a politik členských štátov v oblasti lesného hospodárstva. Okrem konkrétnych cieľov v oblasti zlepšovania životného prostredia, zlepšovaním biodiverzity, zvyšovaním zdravia a odolnosti lesných ekosystémov, bola definovaná aj kľúčová priorita č. 10 v znení „Podpora ekologického vzdelávania a informácií“. Členské štáty v ňom vyzývajú, na podporu vzdelávania v oblasti trvalo udržateľného LH (Akčný plán EÚ, 2006).

Obrázok 2: Logo EHK OSN/FAO Forest Communicators' Network

Lesníckej komunikácii, vrátane LP, sa venuje aj EHK OSN/FAO Forest Communicators' Network – Sieť komunikátorov v lesníctve (FCN), ktorá bola ustanovená s cieľom zlepšiť schopnosti lesníkov a celého lesníckeho sektoru v oblasti komunikácie, zvýšiť ich povedomie o nových nástrojoch a spôsoboch komunikácie. V súčasnosti má FCN cca 120 členov z 30 štátov zo štátnych i súkromných inštitúcií. Tento tím má mandát do roku 2010 (s plánovaným ďalším predĺžením do roku 2013). V roku 2008 bola pod FCN ustanovená podskupina zameraná na vzdelávanie o lesníctve a životnom prostredí.

Vytvorená podskupina si definovala nasledujúce všeobecné zámery a ciele:

- Prezentovať LP v kontexte plnenia Akčného plánu EÚ pre LH, v rámci plnenia kľúčovej priority č. 10 „*Podpora ekologického vzdelávania a informácií*“.
- Pripraviť predkladacu správu o implementácii LP do členských krajín EÚ.
- Nadviazať spoluprácu so školami a školskými zariadeniami.
- Zapojiť vlastníkov lesov do aktivít lesnej pedagogiky.
- V oblasti rozvoja kvality lesnej pedagogiky je dôležité sa orientovať na princípy výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju (*Education to sustainable development ESD*).
- Aktualizovať portál <http://www.forestpedagogics.eu>.

Česká republika počas doby predsedníctva v Rade EÚ (1. 1. – 30. 6. 2009) usporiadala odborný medzinárodný seminár „Taking us out of the woods“, ktorý bol zameraný na implementáciu Akčného plánu EÚ pre lesníctvo. Seminár bol organizovaný v spolupráci s FCN (3. – 5. 6. 2009, Pardubický kraj). Na tento seminár nadviazalo zasadnutie generálnych riaditeľov lesníckych sekcií na príslušných ministerstvách v krajinách EÚ (23. – 25. 6. 2009, Kraj Vysočina), na základe ktorých bola schválená „Jihlavská deklarácia o komunikácii o lesoch a lesníctve“. Jihlavská deklarácia formuluje niekoľko *záverov* ako zlepšiť komunikáciu v oblasti lesníctva a lesná pedagogika je v nej odporúčaná ako jedna z úspešných typov komunikácie. Zároveň vyzýva Stály lesnícky výbor (SFC) a Európsku komisiu k vytvoreniu spoločnej komunikačnej stratégie.

Vzhľadom k odporúčeniam z Jihlavskej deklarácie sa na októbrovom stretnutí Stáleho lesníckeho výboru v roku 2009 prvýkrát diskutovalo aj o environmentálnom vzdelávaní. Líder podskupiny predstavil činnosť podskupiny pre vzdelávanie o lesníctve a životnom prostredí a prezentoval koncept LP v Európe (<http://www.forestpedagogics.eu> – záložka „Data and facts“) a členské krajiny si vymenili svoje skúsenosti v tejto oblasti. Z pohľadu EK je LP jeden zo spôsobov implementácie Akčného plánu EÚ pre lesníctvo, konkrétne Kľúčovej akcie 10 – Podpora vzdelávania a komunikácie v oblasti životného prostredia, čo je rovnaká aktivita, na ktorej sa zhodli členské štáty EÚ prostredníctvom Jihlavskej deklarácie.

2.2 Medzinárodné projekty

Približne od roku 2000 sa rozširuje „lesopedagogické hnutie“ takmer do všetkých stredoeurópskych lesníckych organizácií. S tým súvisí aj potreba vzájomnej spolupráce a partnerstva zameraného na výmenu skúseností, ale i na zjednotenie celého systému a konceptu lesnej pedagogiky v Európe. S týmto cieľom bolo predložených, schválených a implemen-

tovaných niekoľko významných medzinárodných projektov, ktorých sa zúčastnila aj Slovenská republika.

Projekt PAWS

Projekt PAWS (Pädagogische Arbeit im Wald) trval od novembra 2004 do marca 2007 a bol financovaný programom celoživotného vzdelávania – podprogram Leonardo da Vinci. Členmi partnerského tímu boli Nemecko, Rakúsko, Slovensko, Česko, Fínsko a Veľká Británia. Cieľom bolo vytvoriť platformu pre jednotné vzdelávanie lesných pedagógov na európskej úrovni, podporiť medzinárodnú spoluprácu a výmenu skúseností medzi lesnými pedagógmi v Európe.

Projekt PAWS riešil všetky tieto potreby vytvorením vzdelávacieho kurzu určeného lesníkom. Tento kurz zabezpečil nielen základné znalosti o pedagogike, psychológii a vyučovacích metódach, ale taktiež umožnil získanie praktických skúseností v práci s rôznymi cieľovými skupinami. Projekt PAWS vytvoril koncept kurzu, manuál, učebnicu a plánovač vychádzky: program na CD, ktorý ponúka cvičenia pre obdobie samoštúdia, a taktiež nástroj pre plánovanie vychádzok. Na Slovensku bolo členom medzinárodného konzorcia Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen (NLC – ÚLPV Zvolen). Viac informácií na <http://www.paws.daa-bbo.de>.

Projekt Case Forest

Medzinárodný projekt „**CASE FOREST towards sustainable development**“ bol realizovaný s podporou EÚ v rámci programu celoživotného vzdelávania. Metodika projektového vyučovania v lese – Case Forest bola formou workshopov testovaná v jedenástich partnerských krajinách, pričom daná problematika bola realizovaná v kontexte „Dekády vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju“ vyhlásenou UNESCO na roky 2005 – 2014, ktorá zdôrazňuje význam a potrebu komplexnosti riešenia výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju. Zámerom projektu je rozširovať a testovať novú metodiku projektového vyučovania o učení o lesoch a lesníctve, vytvorenú na Univerzite v Joensu vo Fínsku, a tak vyzdvihnúť benefity, ktoré poskytuje les pre nás všetkých v každodennom živote.

3.1 Lesná pedagogika na Slovensku

V minulosti boli na Slovensku, ako i v okolitých krajinách organizované pre mládež, ale aj dospelých rôzne krúžky mladých ochrancov prírody, mladých poľovníkov, súťaže medzi školami, tábory ochrancov prírody, atď. Táto činnosť bola na Slovensku usmerňovaná a organizovaná Slovenským zväzom ochrancov prírody a krajiny (SZOPK), jednou z najstarších ochranárskych organizácií na Slovensku. Z historického hľadiska práve lesníci boli aktívni v rámci organizácií ako SZOPK a Krúžkoch mladých priateľov poľovníctva.

Čo sa týka cieľavedomej komunikačnej kampani, najznámejšou aktivitou bolo založenie tradície „Apríl – mesiac lesov“, ktorého história siaha do roku 1946. V tomto čase českí a slovenskí lesníci publikovali v mesačníku Lesnícka práce hlavný odkaz smerujúci k verejnosti, ktorý vyzdvihol význam lesov pre spoločnosť. V iných krajinách podobné kampane začali omnoho skôr a boli reakciou na veľkú deforestáciu s dopadom hlavne na vodný režim krajiny. V bývalom Československu mal Apríl – mesiac lesov skôr význam ako pamiatka na minulé generácie lesníkov a ich prácu pri ochrane a zveľadovaní lesov Československa.

Po roku 1989 sa táto tradícia prerušila. Reprezentanti lesníckeho sektora neprikladali taký význam a pozornosť podpore lesníckej komunikácii a Public Relations (PR). Pozornosť sa sústredila na problémy súvisiace s transformáciou na trhové hospodárstvo, reprivatizáciou atď. Lesníctvo prešlo v tomto období výraznými zmenami, ktoré vyústili do obrovského tlaku z viacerých strán (drevospracujúci priemysel, ochrancovia prírody), čo malo za následok kritiku lesníckej prevádzky. K situácii prispela aj výrazná defenzíva lesníckych organizácií v oblasti práce s verejnosťou. Situácia sa začína meniť až na prelome tisícročí, teda po roku 2000, kedy sa lesníci z viacerých odborných organizácií v zahraničí stretli s aktivitou zameranou na komunikáciu a vzdelávanie verejnosti, najmä detí a mládeže.

Napriek tomu, že zamestnanci štátnych i neštátnych lesníckych subjektov na Slovensku sa v ostatnom období zapojili do viacerých projektov v oblasti LP a nadviazali spoluprácu so školami v jednotlivých regiónoch Slovenska, história LP siaha len do roku 2001. V tomto období sa bývalý Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva vo Zvolene (ÚVVP LVH SR) – v súčasnosti je súčasťou Národného lesníckeho centra ako Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, kontaktoval s lesníckym vzdelávacím strediskom v Ossiachu. Po absolvovaní školenia LP v Rakúsku si ústav pripravil vlastný vzdelávací program, ktorý následne akreditoval na Ministerstve školstva SR. Pri realizácii školení úzko spolupracoval aj s odborníkmi na pedagogiku a didaktiku z akademických kruhov. Tieto školenia v rozsahu 8 dní doposiaľ absolvovalo 164 lesných pedagógov (stav platný k 30.6.2010).

V rokoch 2002 – 2004 sa uskutočnilo viacero seminárov a workshopov určených pre manažerov štátnych lesov, štátnu správu i zástupcov mestských a obecných lesov, ktorých cieľom bolo predovšetkým motivovať k aktívnej podpore komunikácie so širokou verejnosťou aj formou LP. K prezentácii LP prispela aj tlač niekoľkých publikácií o LP, či viacero článkov v odbornej lesníckej tlači, neskôr aj v regionálnych médiách. Vyškolenie lesných pedagógov, ale najmä ich aktivity určené predovšetkým deťom, prinieslo svoje ovocie. Čiastočne sa začali odstraňovať predsudky, že LP je „hranie sa s deťmi“ a venujú sa mu lesníci, ktorým sa nechce plniť si riadne pracovné povinnosti spojené s hospodárením v lese alebo nie sú v práci dostatočne vyťažení. LP sa začala vnímať ako najvhodnejší nástroj na komunikáciu a prezentáciu lesníckeho stavu. Postupne sa do projektu zapájalo viacero lesníckych subjektov.

3. HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

to, avšak činnosť lesných pedagógov stále zostáva na báze dobrovoľníckej činnosti, ktorej sa lesníci často venujú na úkor voľného času. Keďže nebola (a doposiaľ nie je) vyriešená otázka financovania LP, aktivita lesných pedagógov zostáva závislá od nadšenia jednotlivých lesníkov a od pochopenia vedenia jednotlivých lesníckych inštitúcií.

Najvýznamnejší pokrok v oblasti LP aj lesníckej komunikácie bol zaznamenaný okrem Národného lesníckeho centra aj v rámci štátneho podniku LESY SR, š.p. a ŠL TANAPu, z neštátnych subjektov medzi najaktívnejších patria Mestské lesy Košice, Brezno, Bratislava, Banská Bystrica alebo občianske združenie ALEA – Agentúra pre podporu lesníckych a ekologických aktivít. Najväčším projektom štátneho podniku LESY SR, š.p. bolo vybudovanie Lesníckeho skanzenu v Čiernom Balogu – v rodisku J. D. Matejovie, každoročné podujatie Deň stromu v Lesníckom skanzene, otvorenie viacerých lesníckych náučných chodníkov, zriadenie lesníckych informačných kancelárií alebo lesnícky významných miest (<http://www.lesy.sk>). Takmer všetky tieto projekty sú personálne zabezpečované práve lesnými pedagógmi. Podobne je to aj pri akcii pre deti z detských domovov „Stromček pod stromček“. ŠL TANAP-u každoročne pre deti základných škôl pripravujú napr. vedomostnú súťaž „Putovná sova“, ktorá je vyústením celoročnej spolupráce so školami.

Po vzniku NLC, na aktivity ÚVVP LVH SR nadviazalo NLC – ÚLPV Zvolen. Ministerstvo pôdohospodárstva SR v snahe o koordináciu LP poveruje NLC – ÚLPV Zvolen zabezpečovaním aktivít v oblasti PR smerujúcich k zlepšeniu celospoločenského postavenia lesníctva a jeho propagácii, podporu komunikácie medzi odbornou a laickou verejnosťou prostredníctvom práce s verejnosťou, LP, lesného sprievodcovstva a budovania náučných chodníkov.

Od roku 2006 NLC – ÚLPV Zvolen systematicky podporuje a prispieva k rozvoju LP, a to najmä metodickým zastrešením programu LP, organizovaním pravidelných pracovných stretnutí lesníkov, tvorbou didaktických pomôcok, vydávaním náučných publikácií a tlačovín, ale i samotnou propagáciou a prezentáciou LP ako dôležitej súčasti lesníckej činnosti. Nemenej dôležitá je aj spolupráca so zahraničím v oblasti komunikácie s verejnosťou a LP, nakoľko všetky dokumenty a celkové smerovanie LP vychádzajú z európskeho konceptu. Zamestnanci NLC – ÚLPV Zvolen sú členmi medzinárodných organizácií, kde reprezentujú aktivity LP realizované na našom území.

NLC – ÚLPV Zvolen zastupuje Slovensko v uvedených organizáciách týkajúcich sa lesnej pedagogiky a komunikácie:

- **EHK OSN/FAO** – Sieť komunikátorov v lesníctve (UNECE/FAO Forest Communicators' Network).
- **FCN** – Pracovná podskupina zameraná na lesnú pedagogiku (Sub-group – Forest Related Environmental Education UNECE/FAO FCN).
- **Ad hoc** – Pracovná skupina o komunikačnej stratégii o lesoch a lesníctve Stáleho lesníckeho výboru (Ad Hoc Working Group on a communication strategy on forests and forestry).

V rámci NLC – ÚLPV Zvolen bola v roku 2006 vypracovaná aj Koncepcia práce s verejnosťou – stratégia komunikácie v lesníctve, kde boli definované ciele, cieľové skupiny, komunikačné posolstvá i nástroje a opatrenia na zlepšenie lesníckej komunikácie s verejnosťou. LP je v uvedenej stratégii definovaná ako jeden z najdôležitejších nástrojov lesníckej komunikácie.

Najvýznamnejším spoločným projektom partnerov z lesníckych organizácií, ktoré sú určené širokej verejnosti s cieľom prezentovať význam lesa a lesníctva pre spoločnosť, sú Lesnícke dni. V roku 2010 sa uskutočnil už štvrtý ročník, pričom celý projekt sa v jednotlivých regiónoch Slovenska stretol s veľkým záujmom. Rekord bol zaznamenaný v roku 2008, kedy sa podieľalo na organizácii až 65 rôznych lesníckych i nelesníckych organizácií a zúčastnilo sa ich 100 000 osôb na celom území Slovenska. Viac informácií na <http://www.lesnickedni.sk>. Ďalšími významnými projektmi sú: Európsky týždeň lesov, Deň stromu v Lesníckom skanzene, Putovná sova a pod.

3.2 SWOT analýza lesnej pedagogiky na Slovensku

Silné stránky:

- Existencia silných lesníckych inštitúcií s dlhoročnou históriou a tradíciou, ktoré si uvedomujú potrebu komunikovať s verejnosťou aj prostredníctvom lesnej pedagogiky.
- Akreditácia kurzu Lesnej pedagogiky na MŠ SR.
- Odborné zázemie pre tvorbu, metodiku a koordináciu aktivít LP (NLC – ÚLPV Zvolen).
- Úspešné projekty zamerané na prácu s verejnosťou v lesníctve (Lesnícky skanzen vo Vydrave, Deň stromu, Lesnícke dni, Tatry bez bariér, a. i.).
- Existencia informačného systému (webový portál www.lesnapedagogika.sk a informačné materiály).
- Osobný záujem lesníkov o LP a komunikáciu s verejnosťou.
- Prezentácia lesníctva prostredníctvom aktivít LP širokej verejnosti na celospoločenských podujatiach (výstavy, konferencie).

Slabé stránky:

- Chýbajúca spoločná koncepcia lesnej pedagogiky.
- Chýbajúca koordinácia LP z úrovne MPRV SR.
- Nedostatočná spolupráca lesníckych inštitúcií.
- Nedostatočná informovanosť s LP a nedostatočná spolupráca so samosprávou.
- Chýbajúce systémové riešenie lesnej pedagogiky a zabezpečenie financovania aktivít LP na Slovensku.

3. HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

- Nedostatočný status – postavenie LP v prioritách činnosti lesníckych inštitúcií, nedostatočná podpora LP v lesníckych organizáciách.
- Slabá informovanosť škôl o možnostiach LP pri rozvoji osobnosti žiakov
- Chýbajúce lesné školy – zariadenia, kde je informačné stredisko, miestnosti s pomôckami na lesnú pedagogiku, ubytovanie pre školské triedy.

Príležitosti:

- Využitie novovytvoreného systému LP ako rozhodujúceho nástroja PR pre lesníctvo.
- Rastúci význam lesnícky zameraného environmentálneho vzdelávania a výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju v Európe.
- Účasť na medzinárodných akciách, projektoch EÚ (napr. Medzinárodný rok lesov 2011).
- PRV SR 2007 – 2013 – podpora vzdelávania a informovanosti v lesníckom sektore – možnosť čerpania finančných prostriedkov.
- Prebiehajúca školská reforma.
- Medzinárodný systém certifikácie lesov (PEFC a FSC) alebo environmentálnych manažérskych systémov vyžadujú komunikáciu s verejnosťou a jej osvetu.
- Spolupráca s inými ministerstvami MŽP SR, MŠ SR, MK SR na základe medzirezortných dohôd.
- Rastúci záujem verejnosti o oblasť lesníctva a aktivity lesnej pedagogiky.
- Posilnenie koordinačnej úlohy MPRV SR.

Ohrozenia:

- Nezaujem kľúčových partnerov a realizátorov o LP.
- Nepriaznivé ekonomicko-finančné podmienky lesníckych subjektov, odsúvanie LP do úzadia.
- Obmedzené finančné možnosti škôl a školských zariadení (doprava do lesa).
- Nerovnomerné rozptýlenie lesných pedagógov v rámci územia SR.
- Nezaujem cieľových skupín o LP.

4.1 Najvýznamnejšie politické dokumenty Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky

V rokoch 2006 – 2008 sa vypracovali a schválili významné dokumenty lesníckej politiky vrátane novelizácie zákona o lesoch. Ide o moderné, navzájom zharmonizované lesnícko-politické dokumenty, ktoré majú globálnu a európsku dimenziu a sú kompatibilné s politikami EÚ. Jedná sa o nasledujúce dokumenty:

- Program rozvoja vidieka Slovenskej republiky 2007 – 2013 (2007).
- Národný lesnícky program Slovenskej republiky (2007).
- Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky (2008).
- Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva SR 2007 – 2013
- Vízia, prognóza a stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku (2009).

Vo všetkých uvedených dokumentoch je uvedená ako priorita aj potreba zlepšenia komunikácie s verejnosťou.

4.1.1 Národný lesnícky program

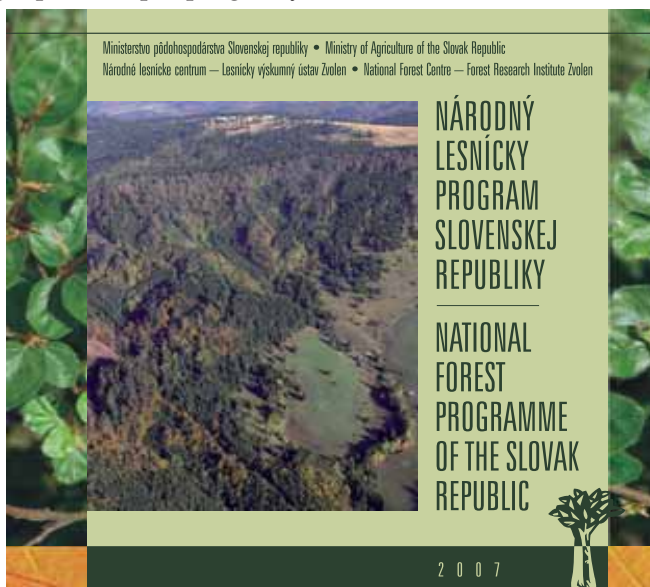
Podľa Národného lesníckeho programu SR (priorita 18) je jednou z priorít v lesníctve pre najbližšie obdobie potreba podporovať environmentálne vzdelávanie a systematickú prácu s verejnosťou s cieľom dosiahnutia pozitívnej zmeny v chápaní významu LH u verejnosti (Národný lesnícky program v SR, 2007).

4.1.2 Akčný plán Národného lesníckeho programu (AP NLP)

AP NLP nadväzuje na obsah a štruktúru Národného lesníckeho programu SR (strategické ciele, priority, rámcové ciele) a rozpracováva jeho rámcové ciele (v celkovom počte 56) na jednotlivé opatrenia.

Pri realizácii AP NLP sa predpokladá využitie finančných prostriedkov z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, zo štátnej podpory lesníctva z rozpočtovej kapitoly rezortu pôdohospodárstva, štátnej pomoci, vlastných zdrojov vlastníkov a obhospodarovateľov lesov, ako aj z rozpočtových kapitol a operačných programov niektorých súvisiacich rezortov. Takisto je možné využiť ďalšie fondy a programy EÚ, ako sú: LIFE+, 7. výskumný rámcový program, Program Inteligentná energia pre Európu, programy zamerané na konkurencieschopnosť a inovácie, vzdelávanie a prípravu.

Strategický cieľ NLP č. 5: *“Posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie”, priorita č. 18 “Podporovať environmentálne vzdelávanie a systematickú prácu s verejnosťou s cieľom dosiahnutia pozitívnej zmeny v chápaní významu LH u verejnosti”* je rozpracovaný do 3 rámcových cieľov 54, 55 a 56. V rámci jednotlivých rámcových cieľov boli definované konkrétne opatrenia.

4. PROGRAMOVÉ DOKUMENTY TÝKAJÚCE SA KOMUNIKÁCIE, ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

Rámcové ciele a ich opatrenia AP NLP

Rámcový cieľ č. 54: *Vypracovanie a realizácia komplexnej stratégie a vytvorenie zodpovedajúcich inštitucionálnych podmienok na zabezpečenie systematickej práce s verejnosťou s cieľom zvýšenia povedomia o prínosoch trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch pre spoločnosť a dosiahnutia pozitívneho vzťahu obyvateľstva k lesu, lesnému hospodárstvu a lesníkom.*

- **Opatrenie č. 541** Vypracovať stratégiu komunikácie s verejnosťou vrátane lesnej pedagogiky v lesnom hospodárstve, termín 2010.
- **Opatrenie č. 543** Uskutočniť reprezentatívne prieskumy verejnej mienky zamerané na vnímanie lesa a lesníckej práce, s následným využitím výsledkov na korigovanie stratégie, efektívnejšiu komunikáciu a lesnú pedagogiku, termín 2009 – 2011.
- **Opatrenie č. 545** Vytvoriť zodpovedajúce podmienky na zabezpečovanie manažmentu lesnej pedagogiky – tvorba metodických, materiálno-technických a personálnych zdrojov, termín 2009 – 2013.

Rámcový cieľ č. 55: *Zlepšenie koordinácie a spolupráce pri práci s verejnosťou medzi lesníkymi i nelesníkymi mienkotvornými organizáciami v oblasti lesníctva.*

- **Opatrenie č. 551** V spolupráci s MŠ SR a MŽP SR sa podieľať na realizácii Akčného plánu výchovy a vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju, termín 2009 – 2013.
- **Opatrenie č. 552** Zabezpečiť medzinárodnú spoluprácu v oblasti lesníckej komunikácie v rámci zabezpečovania kľúčového opatrenia 10 Akčného plánu EÚ pre lesy pri propagácii vzdelávania v oblasti trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch, termín 2009 – 2011.

Rámcový cieľ č. 56: *Zlepšenie finančného a organizačného zabezpečenia práce s verejnosťou so zameraním na jej profesionalizáciu a častejšia prezentácia práce lesníkov prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov.*

- **Opatrenie č. 561** Zabezpečiť vzdelávanie v oblasti komunikácie s verejnosťou a lesnej pedagogiky pre vybraných členov manažmentu lesníckych organizácií, termín 2009 – 2013.
- **Opatrenie č. 562** Zabezpečovať tvorbu mediálnych a informačných kampaní o trvalo udržateľnom hospodárení v lesoch prostredníctvom elektronických a printových médií, termín 2009 – 2013.

Pri odpočtovaní a vyhodnocovaní plnenia AP NLP je možné sústrediť pozornosť na úlohy súvisiace s lesnou pedagogikou.

4.1.3 Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva SR 2007 – 2013

Priorita 3.1.3: Podpora poradenstva a vzdelávania (rozvoj a podpora inovatívnych prístupov v oblasti diverzifikácie výroby, podpora rozvoja poradenských služieb, odbornej prípravy)

Úlohy v rámci priority 3.1.3:

V zmysle nariadenia Rady ES č. 1782/2003 uviesť do činnosti od roku 2007 ucelený a komplexný systém poradenstva v LH. Splní sa tým jedna z povinností členského štátu EÚ.

Odborné poradenstvo zameriavať najmä na tieto oblasti:

- Trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch (zásady hospodárenia, využívanie ekologických technológií, certifikácia lesov a pod.).
- Lesnícka a s lesníctvom súvisiaca legislatíva na národnej úrovni i na úrovni EÚ.
- Možnosti získavania finančných prostriedkov z národných zdrojov a fondov EÚ.
- Ekonomicko-právne poradenstvo s cieľom zvýšenia konkurencieschopnosti neštátnych lesných podnikov.
- Náhrada škody na lesnom majetku a náhrada za obmedzenie vlastníckych práv.
- Združovanie vlastníkov lesného majetku.
- Zlepšovať informovanosť a prácu s verejnosťou.

Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2007 – 2013 bola schválená uznesením vlády SR č. 216/2007 zo 7. marca 2007. Zároveň bolo uložené ministrovi pôdohospodárstva SR v bode B. 2 v spolupráci s ministrom životného prostredia, ministrom financií, ministrom zdravotníctva, ministrom hospodárstva, podpredsedom vlády a ministrom vnútra, ministrom obrany, podpredsedom vlády a ministrom školstva, ministerkou práce, sociálnych vecí a rodiny a predsedom Úradu geodézie kartografie a katastra SR rozpracovať a konkretizovať jednotlivé úlohy vyplývajúce z koncepcie, spolu s uvedením časového postupu, zodpovednosti a medzirezortnej spolupráce a materiál predložiť na rokovanie vlády do 30. júna 2007.

Na zabezpečenie realizácie koncepcie sa vypracoval materiál **„Rozpracovanie úloh na realizáciu cieľov a priorít koncepcie rozvoja pôdohospodárstva na roky 2007 – 2013“**. Tento materiál bol schválený vládou SR uznesením č. 663/2007 z 8. augusta 2007. Zároveň bolo v termíne do 30. novembra 2010 v bode C.1 a C. 2 uložené:

- ministrovi pôdohospodárstva SR,
 - ministrovi hospodárstva SR,
 - podpredsedovi vlády a ministrovi školstva SR
- C.1. v spolupráci s ministrom životného prostredia, ministrom zdravotníctva, ministrom financií, podpredsedom vlády a ministrom vnútra, ministrom výstavby a regionálneho rozvoja a predsedom Úradu geodézie, kartografie a katastra SR zabezpečiť plnenie úloh podľa príslušnosti a zodpovednosti v termínoch uvedených v predložennom materiáli,
- ministrovi pôdohospodárstva SR
- C.2. v spolupráci s ministrom hospodárstva, podpredsedom vlády a ministrom školstva, ministrom životného prostredia, ministrom zdravotníctva, ministrom financií, podpredsedom vlády a ministrovi vnútra, ministrom výstavby a regionálneho rozvoja a predsedom Úradu geodézie, kartografie a katastra SR predložiť na rokovanie vlády priebežné hodnotenie plnenia cieľov a priorít Koncepcie rozvoja pôdohospodárstva na roky 2007 – 2013 a aktualizáciu úloh na roky 2011 až 2013.

V týchto bodoch existuje priestor na zakomponovanie lesnej pedagogiky.

4.1.4 Vízia, prognóza a Stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku

Štúdia Vízia, prognóza a Stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku (Moravčík a kol., 2009) má charakter vedecko-výskumného dokumentu, ktorého vypracovanie zabezpečili vedeckí a odborní zamestnanci Národného lesníckeho centra. Skladá sa zo štyroch základ-

4. PROGRAMOVÉ DOKUMENTY TÝKAJÚCE SA KOMUNIKÁCIE, ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

ných tematických okruhov, v ktorých sa identifikujú najvýznamnejšie hybné sily a faktory ovplyvňujúce vývoj lesníctva, obsahuje víziu rozvoja lesníctva do roku 2050, prognózu jeho rozvoja do roku 2025 a napokon stratégiu rozvoja lesníctva. Stratégia nadväzuje na všetky platné dokumenty lesníckej politiky a načrtáva možné nástroje a prostriedky na realizáciu v nich navrhovaných cieľov a priorít. Predkladaná štúdia s podrobne spracovanou víziou, prognózou a stratégiou rozvoja lesníctva na Slovensku predstavuje *oficiálnu štátnu lesnícku politiku*. Všetky súčasti tejto štúdie boli schválené na porade vedenia Ministerstva pôdohospodárstva SR. LP je venovaná Priorita 18 uvedeného dokumentu.

Priorita 18: Podporovať environmentálne vzdelávanie a systematickú prácu s verejnosťou s cieľom dosiahnutia pozitívnej zmeny v chápaní významu lesného hospodárstva u verejnosti

Cieľ: *Realizácia komplexnej stratégie a vytvorenie zodpovedajúcich inštitucionálnych podmienok na zabezpečenie systematickej práce s verejnosťou s cieľom zvýšenia povedomia o prínosoch trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch pre spoločnosť a dosiahnutia pozitívneho vzťahu obyvateľstva k lesu, lesnému hospodárstvu a lesníkom*

Preto treba podrobnejšie špecifikovať *stratégiu komunikácie* s ohľadom na jednotlivé cieľové skupiny, ktorá by mala obsahovať ciele, nástroje a prostriedky tak, aby bol proces komunikácie efektívny, a aby prispel k formovaniu postojov verejnosti. V oblasti *lesnej pedagogiky* by sa mala **naformulovať jej koncepcia**, ktorá by definovala zámery, ciele a jej inštitucionálne zabezpečenie. Ďalej bude treba:

- Zabezpečovať vzdelávacie programy, semináre, workshopy v oblasti komunikácie s verejnosťou, kurzy lesnej pedagogiky, marketing a jej propagáciu, vrátane metodických materiálov a tlačovín.
- V rámci školskej reformy ponúkať školám vzdelávacie balíky zamerané na lesnú pedagogiku ako doplnok školských vzdelávacích programov.

Cieľ: *Zlepšenie koordinácie a spolupráce pri práci s verejnosťou medzi lesníckymi i nelesníckymi mienkotvornými organizáciami v oblasti lesníctva*

V tejto oblasti je potrebné zabezpečovať pravidelné koordinčné stretnutia lesníckych komunikátorov a pedagógov zamerané na výmenu skúseností, návrhy nových aktivít a prezentáciu nových tém a trendov v oblasti práce s verejnosťou. V oblasti komunikácie s verejnosťou zabezpečovať spoluprácu s organizáciami súvisiacich odvetví (MŽP SR, MŠ SR a ďalšími), systematicky hľadať nových partnerov s cieľom vytvárania partnerstiev a spoločných projektov.

Cieľ: Zlepšenie finančného a organizačného zabezpečenia práce s verejnosťou so zameraním na jej profesionalizáciu a častejšiu prezentáciu práce lesníkov prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov

Najvážnejším problémom zabezpečovania komunikácie s verejnosťou, či už formou lesnej pedagogiky alebo prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov, je nedoriešené finančné zabezpečenie tejto činnosti. Ako najväčšie prekážky dosiahnutia uvedených cieľov sa uvádzajú nedostatočné inštitucionálne zabezpečenie práce lesníckych komunikátorov a pedagógov, slabá motivácia a iné pracovné vyťaženie. S ohľadom na uvedené obmedzujúce podmienky a problémy bude treba zabezpečenie uvedeného cieľa realizovať prostredníctvom týchto opatrení:

- Analyzovať možnosti a vytvoriť vhodný finančný mechanizmus na získavanie finančných prostriedkov na zabezpečenie práce s verejnosťou v rámci i mimo rezortu, vrátane finančnej podpory zo štrukturálnych fondov.
- Zvyšovať odborné kompetencie a zručnosti zamestnancov lesníckych organizácií v oblasti komunikácie, zvyšovať kvalitu a motiváciu ľudských zdrojov.

Priebežné vyhodnocovanie plnenia dokumentu umožní upriamiť väčšiu pozornosť aj na vypracovanie a implementáciu koncepcie lesnej pedagogiky.

4.1.5 Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch

Samotný zákon nerieši problematiku lesnej pedagogiky, v § 55 ods. (1) písm. q) však hovorí „S cieľom trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch štát z prostriedkov štátneho rozpočtu zabezpečuje vzdelávanie a poradenstvo v lesnom hospodárstve“.

Pri prípadnej novelizácii zákona o lesoch sa navrhuje doplniť do časti venovanej financovaniu verejnoprospešných činností § 55 ods. (1) písmeno r) lesná pedagogika.

4.1.6 Správa o lesnom hospodárstve v SR

Každoročne sa pripravuje Správa o lesnom hospodárstve v SR (Zelená správa). Tento materiál nie je koncepčným dokumentom, ale dokumentom, ktorý hodnotí stav lesného hospodárstva za uplynulý rok. V rámci kapitoly „Hodnotenie plnenia koncepcie“ bola v Zelennej správe 2009 krátko zhodnotená aj lesná pedagogika (podkapitola 9.2). V budúcnosti môže byť hodnotenie aktivít zameraných na lesnú pedagogiku vypracované aj ako samostatná kapitola v rámci Zelennej správy.

4.2 Dokumenty Ministerstva životného prostredia SR

Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji v Rio de Janeiro (UNCED) 3. až 14. júna 1992 sa zamerala na všestranné otázky hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja. UNCED prijala v rezolúcii č.1 Deklaráciu (Riodeklaráciu) a Agendu 21. storočia (AGENDA 21) ako základné východiskové a koncepčné dokumenty. V systéme OSN vznikla Komisia OSN pre trvalo udržateľný rozvoj, ktorej členom sa v roku 1996 stala aj SR. Komisia na svojom zasadnutí prijala Ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja, ktoré každý štát každoročne vyhodnocuje, aby bolo možné posúdiť a porovnať vývojové trendy a spôsoby uplatnenia AGENDY 21. SR pristúpila k Deklarácii a k AGENDE 21 uznesením vlády SR č. 118, z 8. septembra 1992, ktorým vláda SR uložila všetkým ministrom a vedúcim ostat-

4. PROGRAMOVÉ DOKUMENTY TÝKAJÚCE SA KOMUNIKÁCIE, ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

ných ústredných orgánov štátnej správy SR zapracovať deklarácie UNCED do programov nimi riadených rezortov.

4.2.1 Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky

Nadväzne na prijaté dokumenty a uznesenia vypracovalo MŽP SR (1993), (ďalej Stratégia). Dokument jednoznačne deklaruje potrebu zvýšiť environmentálne povedomie všetkých skupín obyvateľstva a ich angažovanosť za lepšie životné prostredie, zaviesť do praxe a verejného života také nástroje, ktoré by napomohli urýchleniu procesu transformácie prepojenie v ekonomickej, environmentálnej a sociálnej oblasti. Stratégia zároveň poukázala na mimoriadny význam environmentálnej výchovy a vzdelávania v starostlivosti o životné prostredie. Medzi strednodobé ciele do rokov 2000 – 2010 zaradila „vytvorenie uceleného školského a mimoškolského systému environmentálnej výchovy a vzdelávania, ako aj environmentálnej propagandy a prostredníctvom informačného systému životného prostredia SR zabezpečenie sústavnej informovanosti občanov o stave ŽP v regiónoch a jeho dopade na ich zdravie.“

Opatrenia na dosiahnutie cieľov Stratégie vo všetkých desiatich sektoroch ochrany a tvorby životného prostredia uviedol prvý Národný environmentálny akčný program (NEAP), prijatý uznesením Vlády SR v roku 1996, na ktorý v roku 1997 nadväzovalo 9 krajských environmentálnych akčných programov (KEAP) a 79 okresných environmentálnych akčných programov (OEAP). Tieto dokumenty zodpovedajú AGENDE 21 a vývoju vo svete, radia Slovensko v uvedenej sfére na popredné miesto a ich ciele sú stále aktuálne. NEAP sa zameriava na definovanie koncepcných, legislatívnych, organizačných, výchovno-vzdelávacích a investičných opatrení v gescii rôznych právnych subjektov, ktoré vedú k dosiahnutiu cieľov prijatej Stratégie. Venuje sa aj environmentálnej výchove, vzdelávaniu a propagácii, s cieľom vytvorenia uceleného školského a mimoškolského systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a environmentálnej propagácie.

4.2.2 Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania

V zmysle opatrení na realizáciu týchto cieľov vypracovalo MŽP SR v roku 1997 dokument Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania, ktorý bol schválený Uznesením vlády SR č. 849, z 25. novembra 1997. Dokument zhodnocuje vývoj a stav environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku a podáva koncepcné zámery a ciele týkajúce sa predškolskej, školskej a mimoškolskej environmentálnej výchovy a vzdelávania, environmentálneho vzdelávania zamestnancov štátnej správy, informovanosti obyvateľstva o environmentálnej situácii atď.

Na NEAP nadväzuje Národný environmentálny akčný program II, ktorý zhodnocuje dosiahnutie krátkodobých a strednodobých cieľov štátnej environmentálnej politiky, posudzuje reálnosť ďalších, v meniacich sa podmienkach štátu, Európy i sveta. Jeho hlavnou úlohou je spresnenie východísk a sformulovanie nových cieľov a opatrení na ich realizáciu tak, aby došlo k zjednotenému koncepcnému riešeniu environmentálnych problémov pri zohľadňovaní odvetvových i regionálnych špecifik (Národný environmentálny akčný program II, 2004).

Ministerstvo životného prostredia SR v rokoch 2009 – 2010 pracuje na aktualizáciu dokumentu Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania z roku 1997. Je potrebné, aby v aktualizovanom dokumente bola v rámci programových dokumentov Ministerstva pô-

dohospodárstva zmienka o existencii Koncepcie lesnej pedagogiky. Zároveň by lesná pedagogika mohla byť zahrnutá napr. v oblasti mimoškolskej environmentálnej výchovy, ako environmentálna výchova s lesníckym zameraním.

4.2.3 Komisia pre výchovu a vzdelávanie k TUR

V nadväznosti na prijatú Vilniuskú stratégiu v zmysle uznesenia vlády SR č. 574 z 13. júla 2005 k Akčnému plánu trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 – 2010 bol v spolupráci s Ministerstvom školstva SR zriadený nadrezortný poradný orgán ministra školstva SR a ministra životného prostredia SR „Komisia pre výchovu a vzdelávanie k TUR.“ Bola vypracovaná Stratégia environmentálnej výchovy a vzdelávania obyvateľstva na školách všetkých stupňoch a Akčný plán na realizáciu Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania vo všetkých stupňoch škôl v SR a v systéme celoživotného vzdelávania (Akčný plán vzdelávania k TUR v SR).

Vzhľadom k tomu, že Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR nie je členom existujúcej komisie, je žiaduce, aby v rámci medzirezortných rokovaní boli do komisie pozvaní aj reprezentanti MPRV SR a aby do všetkých pripravovaných dokumentov bola včlenená aj lesná pedagogika ako environmentálna výchova s lesníckym zameraním.

4.3 Základné politické dokumenty Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

V nadväznosti na Koncepciu environmentálnej výchovy a vzdelávania boli spracované **Učebné osnovy environmentálnej výchovy pre základné a stredné školy (environmentálne minimum)** schválené MŠ SR pod číslom 645/1996-15 s platnosťou od 1. 9. 1996. Učebné osnovy majú nadpredmetový charakter, čo znamená, že učitelia ich majú implementovať do svojich vyučovacích predmetov rešpektujúc ich špecifiká. Podľa učebných osnov je „cieľom environmentálnej výchovy žiakov základných a stredných škôl formovať a rozvíjať také osobnostné kvality, ktoré ich uschopnia chrániť a zlepšovať životné prostredie“.

Slovenské školstvo sa až do 1. 9. 2008 riadilo neaktuálnym a zastaraným zákonom č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl, kvalita vzdelávania mala klesajúci trend, čo potvrdzovali aj výsledky medzinárodných meraní PISA a PIRLS a obsah vzdelávania nezodpovedal požiadavkám trhu práce. Podľa MŠ SR bola teda potrebná reforma školstva, ktorá okrem iného zaviedla **Dvojúrovňový model tvorby vzdelávacích programov** – model, pri ktorom sa obsah vzdelávania tvorí na dvoch úrovniach – štátnej a školskej. Štát pre každú úroveň vzdelávania pripraví štátny vzdelávací program (ŠVP) a každá škola

4. PROGRAMOVÉ DOKUMENTY TÝKAJÚCE SA KOMUNIKÁCIE, ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

si na jeho základe vypracuje vlastný školský vzdelávací program (ŠkVP). Reforma školstva bola upravená Zákomom NR SR č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), ktorý ustanovuje:

- princípy, ciele, podmienky, rozsah, obsah, formy a organizáciu výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach, stupne vzdelania, prijímanie na výchovu a vzdelávanie, ukončovanie výchovy a vzdelávania, poskytovanie odbornej výchovno-poradenskej a terapeuticko-ýchovnej starostlivosti,
- dĺžku a plnenie povinnej školskej dochádzky,
- vzdelávacie programy na štátnej úrovni a výchovno-vzdelávacie programy na školskej úrovni,
- sústavu škôl a školských zariadení,
- práva a povinnosti škôl a školských zariadení,
- práva a povinnosti detí a žiakov a pod.

Cieľom výchovy a vzdelávania v školách SR (v súlade so Zákomom NR SR č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní) je umožniť dieťaťu alebo žiakovi okrem iného aj:

1. Získať kompetencie, a to najmä v oblasti komunikačných schopností, ústnych spôsobilostí a písomných spôsobilostí, využívania informačno-komunikačných technológií, komunikácie v štátnom jazyku, materinskom jazyku a cudzom jazyku, matematickej gramotnosti, a kompetencie v oblasti technických prírodných vied a technológií, k celoživotnému učeniu, sociálne kompetencie a občianske kompetencie, podnikateľské schopnosti a kultúrne kompetencie.
2. Naučiť sa správne identifikovať a analyzovať problémy a navrhovať ich riešenia a vedieť ich riešiť.
3. Naučiť sa kontrolovať a regulovať svoje správanie, starať sa a chrániť svoje zdravie vrátane zdravej výživy a životné prostredie a rešpektovať všeľudské etické hodnoty.

Environmentálna výchova a vzdelávanie (EVV) aj prostredníctvom LP má potenciál prispievať k naplneniu cieľov výchovy a vzdelávania v školách, najmä v otázkach ochrany životného prostredia, etických hodnôt, ale umožňuje získavať základné kľúčové kompetencie detí a žiakov. EVV a LP zároveň rešpektuje tieto strategické dokumenty školstva:

- Lisabonská stratégia
- Národný program výchovy a vzdelávania SR na najbližších 15 – 20 rokov,
- Programové vyhlásenie vlády SR na konkrétne roky (naposledy 2006 – 2010),
- Projekt Milénium,
- Dohovor o právach dieťaťa,
- Aktualizácia Programu ozdravenia výživy obyvateľov SR,
- Národný program prevencie obezity,
- Národný program starostlivosti o deti a dorast.

V nadväznosti na prijatú Vilniuskú stratégiu, v zmysle uznesenia vlády SR č. 574 z 13. júla 2005 k Akčnému plánu trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 – 2010, bol v spolupráci Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva školstva SR zriadený nadrežortný poradný orgán ministra školstva SR a ministra životného prostredia SR „Komisia pre výchovu a vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju (TUR).“ Bola vypracovaná Stratégia environmentálnej výchovy a vzdelávania obyvateľstva na školách všetkých stupňov a Akčný plán na realizáciu Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania vo všetkých stupňoch škôl v SR a v systéme celoživotného vzdelávania (Akčný plán vzdelávania k TUR v SR, 2007).

Správanie sa mladej generácie je vizitkou stavu celej spoločnosti. Platí to tak v oblasti medziľudských vzťahov, ako aj vzťahov mladej generácie k prírode, lesu a životnému prostrediu. Práve u detí a mládeže naplnenej teoretickými vedomosťami chýba trvalý vzťah k prírode a úcta k životu ako takému. Neexistuje vhodnejšie miesto pre vybudovanie si vzťahu k prírode ako lesný ekosystém. Les svojou veľkosťou a mnohorakými priestormi poskytuje veľa príležitostí na jeho spoznávanie, budovanie vzájomných vzťahov a postojov i rozvoj motorických, pohybových a manuálnych zručností človeka. Les je priestorom, ktorý podnecuje fantáziu, umožňuje dotyk s prírodou a poskytuje priestor na mnohostranné zážitkové učenie.

Citlivý vzťah k prírode je pre každého hlbokým obohatením života, kladie základy pre vľúdny a ohľaduplný prístup k okolitému svetu a aj k iným ľuďom. Niektoré dnešné deti vyrastajú v dokonalom domácom pohodlí a poznajú lepšie svet počítačových hier ako najbližšiu prírodu. K vychádzkam patrí pozorovanie a skúmanie sveta prostredníctvom vlastných zážitkov, hier a vlastných objavov detí. Toto prostredie prirodzene vyvolá prirodzenú túžbu, zvedavosť a záujem o pozorovanie prebiehajúcich procesov v lesnom prostredí.

Význam LP sa priamo odráža v cieľoch, ktoré dosahuje použitím širokého spektra vhodných metód a foriem, najmä však prostredníctvom zmyslového vnímania (priameho kontaktu človeka s prírodou), zážitkového učenia (sprostredkovanie emócií a získanie vedomostí) a hry (činnostný prvok), čím rozvíja celú osobnosť jedinca. LP svojimi cieľmi priamo prispieva k naplneniu **Cieľov výchovy a vzdelávania v školách SR** (v súlade so zákonom NR SR č. 245 /2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní) a je v súlade strategickými dokumentmi školstva i životného prostredia – viď kap. 5.3.

5. VÝZNAM LESNEJ PEDAGOGIKY A ZÁKLADNÁ FILOZOFIA PEDAGÓGA

LP smeruje k vytváraníu správneho hodnotového rebríčka detí a mládeže, ich postojov a nasledujúcich vzťahov:

- budovanie vzťahu človek – les,
- budovanie múdreho vzťahu človek – človek,
- budovanie sebadôvery ľudí.

Základné princípy LP vychádzajú z európskeho konceptu a dokumentov vypracovaných Pracovnou podskupinou LP FCN:

- hlavnými piliermi programu LP sú sociálne, environmentálne a ekonomické aspekty TUR,
- LP podporuje pochopenie konceptu TUR na príklade trvalo udržateľného využívania lesa,
- LP podporuje a ilustruje vzťah: človek verus životné prostredie a sprostredkováva stretnutie človeka s prírodou,
- LP je založená na zážitkovom učení, využíva rôzne umelecké a dramatické metódy vyučovania a zároveň využíva poznatky o lesnom ekosystéme a skúsenosti z hospodárenia v lese,
- LP vychádza z princípov humanistického vzdelávania a je založená na holistickom prístupe – zameriava sa nielen na získavanie poznatkov, ale najmä na rozvoj celej osobnosti.

6.1 Ciele lesnej pedagogiky

Pracovná podskupina FCN zameraná na LP (Sub-group – Forest Related Environmental Education UNECE/FAO FCN) definovala nasledujúce ciele LP:

1. Sociálne/environmentálne ciele:

- formovanie vzťahu k životnému prostrediu, prírode, lesu, vytváranie pocitu spoluzodpovednosti za kvalitu životného prostredia,
- posilňovanie pridanej hodnoty k rozvoju vidieka (napr. turizmus, pracovné príležitosti),
- posilňovanie interakcie, zvyšovanie výmeny a spolupráce medzi vidieckym a mestským obyvateľstvom a časťou krajiny,
- budovanie vzťahov k iným.

2. Výchovo-vzdelávacie ciele:

- oboznámenie s celospoločenskými funkciami lesa, produktov a služieb (benefity pre spoločnosť),
- poznanie významu práce lesníka,
- rozvíjanie tvorivosti, spolupráce a aktivity,
- rozvíjanie myslenia a konania v dlhodobom časovom horizonte,
- prispievanie k výchove k TUR (UN-dekáda),
- ponúknutie možnosti aktívneho využitia voľného času v prírode.

3. Ciele pre trvalo udržateľné lesné hospodárstvo, ciele z hľadiska záujmov lesníctva:

- budovanie dôveryhodnosti lesníckej profesie,
- posilňovanie pochopenia významu a multifunkčnej úlohy lesa,
- objasňovanie princípov trvalo udržateľného lesného hospodárstva,
- zvyšovanie povedomia pre potrebu pripravenosti lesov a lesníckeho sektora reagovať na také významné výzvy a riziká ako sú klimatické zmeny, produkcia zelenej energie, zvyšovanie biodiverzity, ochrany vody a pôdy a pod.,
- otvorenie sa lesníctva smerom k spoločnosti, bližšie k ľuďom.

Uvedené ciele LP sú v súlade s modelom tvorivo-humanistickej koncepcie výchovy a vzdelávania KEMSAK (viď nižšie) (podľa M. Zelinu):

- K kognitivizácia** – naučiť človeka poznávať, myslieť, riešiť problémy
- E emocionalizácia** – naučiť človeka cítiť a rozvíjať jeho kompetencie pre cítenie, prežívanie, rozvíjať jeho emócie a city
- M motivácia** – rozvinúť záujmy, potreby, túžby, chcenia a aktivitu osobnosti
- S socializácia** – naučiť človeka žiť s druhými ľuďmi, naučiť ich komunikovať, tvoriť progresívne medziľudské vzťahy
- A axiologizácia** – rozvíjať progresívnu hodnotovú orientáciu osobnosti, učiť hodnotiť
- K kreativizácia** – rozvíjať v osobnosti tvorivý štýl života

6.2 Cieľové skupiny

Základné cieľové skupiny lesnej pedagogiky sú:

- Žiaci v sústave škôl a školských zariadení
- Mládež stredných a vysokých škôl
- Osoby so špeciálnymi potrebami
- Dospelí jedinci a skupiny dospelých
- Rodiny s deťmi
- Seniori

6.3 Aktéri lesnej pedagogiky

Aktérmi LP sú jednak koordinátori LP, ďalej realizátori aktivít LP a ich partneri.

NLC je z poverenia MP SR (2007) **koordinátorom lesnej pedagogiky na Slovensku**. Spolupracuje s Pracovnou skupinou pre realizáciu akčného plánu koncepcie lesnej pedagogiky.

- Realizátori aktivít** „tí čo realizujú“ tvoria a organizujú a vyhodnocujú program LP pre rôzne cieľové skupiny, zúčastňujú sa na ďalšom vzdelávaní v oblasti práce s verejnosťou a LP.
- Kľúčoví partneri** „tí čo rozhodujú o LP“ zabezpečujú legislatívne zázemie a implementáciu LP do systému právnych predpisov, iniciujú medzirezortné rokovania a rozhodovanie o kľúčových opatreniach. Tvoria systém finančnej podpory LP.
- Partneri** „tí čo tvoria verejnú mienku o LP“ sa priamo aj nepriamo zúčastňujú aktivít lesnej pedagogiky, svojimi postojmi a názormi vytvárajú a sprostredkujú informácie o LP.
- Ďalší partneri** „tí ktorí pomáhajú“ nepriamo zasahujú do systému a aktivít lesnej pedagogiky, odbornými radami a pomocou.

Tabuľka 1: Aktéri LP

Koordinátori LP („tí, čo metodicky riadia LP“)	Realizátori aktivít („tí, čo realizujú“)	Kľúčoví partneri („tí čo rozhodujú“)	Partneri („tvoria verejnú mienku o LP“)	Ďalší partneri („tí ktorí pomáhajú“)
- pracovná skupina pre realizáciu akčného plánu koncepcie lesnej pedagogiky - Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen - organizácie pôsobiace v oblasti ochrany životného prostredia	- štátne lesnícke inštitúcie - štátna správa - neštátne lesnícke inštitúcie - lesnícke združenia a stavovské organizácie - občianske združenia s environmentálnym zameraním	- Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR - samospráva, komunálni politici - Ministerstvo životného prostredia SR	- pedagogickí zamestnanci a iní zamestnanci v sústave škôl a školských zariadení - zamestnanci MPC - média - vedeckí pracovníci - zamestnanci kultúrnych a spoločenských inštitúcií - akademická obec	- rodičia - lekári - cirkev - umelci

6.4 Učenie v lesnej pedagogike

Lesná pedagogika nie je konkurenciou školy, ale rozširuje a dopĺňa vedomosti o lese a prírode zábavnou formou, pri ktorej sú do poznávania zapojené všetky zmysly. Možnosť zúčastniť sa lesnej vychádzky v sprievode lesníka umožní vyhladávať, objavovať a získať

vať skúsenosti, učiť sa a pozorovať prírodu a tak pochopiť vzájomné súvislosti a lepšie si ich zapamätať.

Obrázok 3: Priebeh učenia v lesnej pedagogike

Ak sa vychádza z chápania vyučovania ako procesu edukácie, vzájomného prepojenia výchovy a vzdelávania, potom pri ňom dochádza k rozvoju všetkých stránok osobnosti. V procese učenia oslovuje stránku kognitívnu (hlava), sociálno – afektívnu (srdce) aj psychomotorickú (ruky).

V lesnej pedagogike sa realizujú tri druhy učenia:

Kognitívne:

- Rozvoj aktívneho vnímania, pozornosti, predstavivosti, fantázie, deduktívneho myslenia, schopnosti diferenciacie a generalizácie a intelektové spôsobilosti.
- Osvojenie si komplexných poznatkov o lese – o jeho funkciách, väzbách a vzťahoch v ňom, starostlivosti a ochrane lesa, o práci v lese, o rastlinách a živočíchoch, morfológických znakoch, ekologických nárokoch, biologickej diverzite a pod.

Sociálno-afektívne:

- Rozvoj kľúčových kompetencií, kooperatívnych zručností (dohodnúť sa v skupine, rozdeliť úlohy, zladať zámery a pod.), rozvoj sociálnych vzťahov, rozvoj schopnosti riešiť problémy.
- Rozvoj komunikačných schopností – klásť otázky, argumentovať, presviedčať, dávať a prijímať spätnú väzbu, zapojiť sa do diskusie, aktívne počúvať, prezentovať sa pred publikom.
- Rozvoj empatie, citov, vnímavosti, uvedomenosti, zodpovednosti a úcty k živým tvorom, prírode, prírodným hodnotám, prijatie vzorcov správania smerom k aktívnej ochrane vody, pôdy, životného prostredia, posilňovanie vôľových vlastností, rozvoj postojov a hodnotovej orientácie.

Psycho-motorické:

- Rozvoj umeleckých (výtvarných, literárnych, dramatických), pohybových, športových a manuálnych zručností i návykov.

Hlavné posolstvá lesnej pedagogiky vychádzajúce z európskeho konceptu sa nachádzajú v prílohe 3 tohto dokumentu.

6.5 Metódy a stratégie v lesnej pedagogike

Zážitkové učenie alebo učenie hrou ako najmodernejší trend vo vzdelávaní a výchove priaznivo pôsobí na optimálny rozvoj osobnosti človeka. Ak je cieľom vytvoriť u mladých ľudí trvalý pozitívny vzťah k prírode, potom je potrebné uviesť do vyučovacieho procesu veselé a hravé momenty. Ak dieťa objaví nejakú skúsenosť samo, pri vlastnej činnosti, zažije pritom emocionálnu skúsenosť a je si s výsledkom tohto objavu a poznania omnoho istejšie. To pôsobí priaznivo na stabilizovanie dlhodobého zachovania a vzťahu k naučenému.

Prežívať les všetkými zmyslami znamená priamo skúsiť biocenózu lesa so všetkými jeho rastlinami a zvieratami. Deti chcú presne vedieť, ako čo vyzerá, ako čo funguje, aké je to na dotyk, ako to vonia, aký to má úžitok a ešte mnoho iného. Je potrebné vytvoriť čas na nadobudnutie osobných skúseností. Na vytvorenie pozitívneho vzťahu k životnému prostrediu nevystačí iba sprostredkovanie informácií.

LP počas procesu učenia využíva predovšetkým nasledujúce metódy a stratégie:

- Zážitkové hry
- Projektové učenie, metódy rozvoja tvorivého myslenia
- Bádateľské učenie, metódy rozvoja kritického myslenia
- Dramatické hry, dramatizácia
- Situačné a inscenačné metódy
- Literárna a výtvarná dielňa
- Prednáška a beseda
- Tvorivé dielne, práca s prírodným materiálom
- Horská a vysokohorská turistika a variabilné tematické exkurzie
- Pracovné činnosti a aktivity – úlohy v lese, práca v lese
- Vedomostné súťaže a iné
- Autentické učenie spojené s praxou
- Hry na tímovú spoluprácu
- Filmová a novinárska tvorba
- Muzikoterapia
- Panelová diskusia, diskusné fóra, atď.

Typy aktivít LP, typy zariadení pre LP a nosné témy vzdelávacích programov LP vychádzajúce z európskeho konceptu tvoria prílohu 1 tohto dokumentu.

6.6 Princípy uplatňované v lesnej pedagogike

- **Holistický prístup**

Lesná pedagogika je zameraná na rozvoj celistvej osobnosti s dôrazom na environmentálnu zodpovednosť, sociálnu spravodlivosť, v zmysle duchovného rozvoja a sebapoznania. Vychováva človeka ako súčasť prírody.

- **Dôveryhodnosť**

Lesník je ten kto odovzdáva svoje vedomosti založené na pravde a skúsenosti účastníkom aktivít lesnej pedagogiky.

- **Dlhodobosť**

Lesná pedagogika vychováva v zmysle hesiel „Naša budúcnosť potrebuje predkov“, „Zachovajme lesy pre našu zelenú budúcnosť“, Lesy spájajú generácie“. Aktivity lesnej pedagogiky vychovávajú v zmysle zachovania lesov pre ďalšie generácie.

- **Autenticita zážitku**

Účastník má pri aktivitách lesnej pedagogiky možnosť uvedomiť si svoje „JA“ ako súčasť prírody a súčasť spoločnosti, prežíva svoje vlastné zážitky, hodnotí svoje pocity. Deň strávený v lese zanecháva na účastníka trvalé dojmy, ktoré sú prenášané aj na jeho blízky.

- **Sociálnosť**

Lesná pedagogika vychováva jedinca ako súčasť spoločnosti v zmysle pravidla: „Nikdy nerob druhým to, čo nechceš aby oni robili tebe“.

- **Primeranosť**

Aktivity lesnej pedagogiky sú prispôsobené konkrétnym podmienkam, primerané veku, pohlaviu, vedomostiam a skúsenostiam účastníkov. Správna vec je prezentovaná v správny čas a na správnom mieste, v správnom množstve a rozsahu.

- **Zodpovednosť**

Lesná pedagogika vychováva na príklade lesa a na základe vlastných skúsenosti ako byť aktívny a zodpovedný. Poskytuje možnosť uvedomenia si vlastného konania a zodpovednosti za svoje správanie. Vytvára prepojenie medzi slobodou a zodpovednosťou.

Kontinuálne vzdelávanie ako súčasť celoživotného vzdelávania je sústavný proces nadobúdania vedomostí, zručností a spôsobilostí s cieľom udržiavania, obnovovania, zdokonaľovania, rozširovania a dopĺňania profesijných kompetencií odborného zamestnanca potrebných na výkon pedagogickej činnosti a na výkon odbornej činnosti. Je mimoriadne dôležité aj v oblasti EVV a LP. Lesní pedagógovia sa na výkon lesnej pedagogiky pripravujú absolvovaním kurzu lesnej pedagogiky, účasťou na inovatívnych pracovných stretnutiach, workshopoch i samovzdelávaním.

7.1 Kurzy lesnej pedagogiky

Kurzy lesnej pedagogiky sú realizované od roku 2002. Ich organizátorom bol v rokoch 2002 – 2005 Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR. Od roku 2006 túto činnosť ako jediný na Slovensku zastrešuje Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen. Certifikát lesného pedagóga pôvodne vydával ÚVVP LVH SR a od roku 2006 NLC – ÚLPV Zvolen, ktorý získal potvrdenie o jeho akreditácii číslo 2257/13779/2006/161/3 vydané Akreditačnou komisiou Ministerstva školstva SR pre ďalšie vzdelávanie, v súlade so zákonom 386/1997 Z.z. o ďalšom vzdelávaní v znení neskorších predpisov.

Cieľom kurzu je poskytnúť základné vedomosti záujemcov pre prípravu, realizáciu a vyhodnocovanie programu lesnej pedagogiky, lesných exkurzií, poskytnúť im základy z vývinovej a pedagogickej psychológie, pedagogiky, didaktiky a oboznámiť ich s rôznymi formami vyučovania. Dôležitou súčasťou je aj tréning komunikačných zručností. Nácvikom zážitkového učenia priamo v teréne získajú potrebné zručnosti pre program v lese. Keďže pracujú najčastejšie s deťmi a mládežou v teréne sú súčasťou tréningu aj zásady prvej pomoci.

Počet držiteľov certifikátu lesnej pedagogiky v jednotlivých rokoch je uvedený v tab. 2. Všetci držiteľia splnili kvalifikačné predpoklady kurzu vrátane odovzdania záverečnej práce.

Tabuľka 2: Prehľad počtu držiteľov certifikátu Lesnej pedagogiky

Rok	Počet certifikovaných lesných pedagógov
2002	14
2003	18
2004	15
2005	24
2006	26
2007	18
2008	21
2009	0*
2010	28
Spolu:	164

* Poznámka: V roku 2009 nebol realizovaný žiadny kurz z dôvodu predloženia projektu zameraného na kurz lesnej pedagogiky cez Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013, a to prostredníctvom opatrenia 1.6 Odborné vzdelávanie a informačné aktivity. Projekt bol schválený a v rámci jeho implementácie sa uskutočnia 4 kurzy pre 60 účastníkov hrazené z PRV SR v rokoch 2010 a 2011.

7.2 Inovatívne pracovné stretnutia lesných pedagógov

Z dôvodu neustáleho zvyšovania kvality, nových metód a stratégií v lesnej pedagogike je žiaduce, aby sa lesní pedagógovia pravidelne zúčastňovali odborných workshopov a stretnutí. Ich cieľom je:

- prezentácia overených príkladov a úspešných projektov v lesnej pedagogike,
- výmena informácií, poznatkov, nápadov, aktivít, nových prístupov a metód v lesnej pedagogike,
- prezentácia materiálov a didaktických nástrojov používaných aktívnymi lesníkmi v lesnej pedagogike,
- diskusia o možnostiach zvýšenia efektívnosti a ďalšieho rozvoja lesnej pedagogiky,
- rozvoj medzinárodnej spolupráce v oblasti lesnícky zameranej environmentálnej výchovy,
- bazár nápadov za účelom výmeny skúseností, nových informácií, aktivít a didaktických pomôcok,
- prezentácia projektov, plagátov, tlačných materiálov, nových didaktických pomôcok alebo demonštračných ukážok lesnej pedagogiky.

7.3 Nadstavbové odborné semináre

NLC – ÚLPV Zvolen pripravuje od r. 2010 nové nadstavbové workshopy. Budú určené pre menší počet lesných pedagógov (cca 20 na jednom workshope) a ich zameranie bude nasledujúce:

- **nové metódy v lesnej pedagogike** (Využitie dramatickej výchovy v lesnej pedagogike, Projektové vyučovanie v lesnej pedagogike a pod.),
- **nové témy v lesnej pedagogike** – ako prezentovať konkrétnu tému (napr. poľovníctvo, práca v lese, ťažba dreva, trvalo udržateľné LH) a prostredníctvom zážitkového vyučovania priblížiť konkrétnej cieľovej skupine,
- **nové cieľové skupiny v lesnej pedagogike** (špecifiká práce s osobami so špeciálnymi potrebami, seniormi atď.).

8.1 Predpoklady získania certifikátu lesného pedagóga

Lesný pedagóg je fyzická osoba, ktorá je odborne spôsobilá na výkon činnosti lesnej pedagogiky. Predpokladom odbornej spôsobilosti a následného udelenia certifikátu lesného pedagóga je splnenie nasledujúcich podmienok (ktoré je nutné dokladovať pri evidencii lesných pedagógov):

- minimálne vzdelanie (viď nižšie),
- absolvovanie certifikovaného „Kurzu lesnej pedagogiky“ organizovaného NLC – ÚLPV Zvolen,
- morálna bezúhonnosť – výpis z registra trestov.

Kvalifikačné predpoklady lesného pedagóga:

- A.** Minimálne stredoškolské lesnícke vzdelanie (stredná odborná škola lesnícka), alebo I. stupeň vysokoškolského lesníckeho vzdelania – Bc. (Lesnícka fakulta) alebo II. – III. stupeň vysokoškolského lesníckeho vzdelania – Ing., PhD. (Lesnícka fakulta).
- B.** Minimálne stredoškolské vzdelanie alebo I. stupeň vysokoškolského vzdelania (Bc.) alebo II. – III. stupeň vysokoškolského vzdelania (Ing., PhD.) a súčasne minimálne 5-ročná prax v lesníctve s absolvovaním špecializovaného kurzu „Lesnícke minimum ako príprava na kurz lesnej pedagogiky“.

Evidenciu lesných pedagógov zabezpečuje z poverenia MP SR Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen. Vede evidenčný spis každého lesného pedagóga, ktorý obsahuje:

1. kópiu dokladu o vzdelaní preukazujúci kvalifikačné predpoklady lesného pedagóga,
2. kópiu osvedčenia o absolvovaní kurzu lesnej pedagogiky s platným evidenčným číslom,
3. kópiu výpisu z registra trestov.

8.2 Kompetencie lesného pedagóga

Pojem kompetencie označuje zručnosti, ktoré vie lesný pedagóg na základe získaných poznatkov a vedomostí uplatniť v konkrétnej praktickej činnosti. Lesný pedagóg by mal mať nasledovné základné kompetencie:

- široké poznatky odbornej problematiky, ktoré primerane prezentuje cieľovej skupine,
- základné pedagogické zručnosti (diagnostikovanie cieľových skupín, aplikácia vhodných učebných metód, spätná väzba),
- sociálne zručnosti (empatia, flexibilita, sebareflexia, motivácia).

Potrebné kompetencie:

- spolupracovať v tíme, sociálne zručnosti,
- riadiť a modelovať procesy učenia sa v prírode, v lese,

- rozpoznávať silné a slabé stránky účastníka aktivít LP,
- diagnostikovať poznávacie a učebné štýly jednotlivých účastníkov,
- poskytovať spätnú väzbu a spravodlivé hodnotenie činnosti jednotlivých účastníkov,
- rešpektovať dohody a pravidlá,
- aplikovať metódy orientované na celkový rozvoj osobnosti,
- stanoviť si a dodržiavať časový manažment,
- motivovať k zmene chovania,
- sprostredkovať hodnoty a motivovať k hodnotovej reflexii,
- asertivita, empatia,
- flexibilita,
- sebareflexia, sebapoznanie, sebarealizácia.

Odporúčané kompetencie:

- jazyková gramotnosť,
- počítačová gramotnosť,
- estetické cítenie (výtvarné, literárne, dramatické zručnosti).

Hlavným cieľom Koncepce rozvoja lesnej pedagogiky je:

Zabezpečiť podmienky pre rozvoj informovanosti o význame a funkciách lesov, prispieť k budovaniu hodnotovej orientácie cieľových skupín zlučiteľnej s konceptom udržateľnosti života, posilniť emocionálny vzťah, formovať pozitívne postoje verejnosti k lesom a podnietiť spoločnosť k zodpovednému a šetrnému konaniu v každodenných situáciách.

Strategické priority a ciele koncepcie LP

Podrobná špecifikácia priorít a cieľov koncepcie LP je rozpísaná v Akčnom pláne LP (viď. kapitola 14, str. 55).

Priorita 1: Aplikácia lesnej pedagogiky v súčasnom školskom systéme

- Cieľ 1.1:** Zabezpečiť, aby každé školopovinné dieťa minimálne jedenkrát počas povinnej školskej dochádzky absolvovalo lesnú vychádzku v sprievode lesníka.
- Cieľ 1.2:** Prezentovať LP a jej benefity v oblasti dosahovania výchovných a vzdelávacích cieľov a rozvíjania kľúčových kompetencií cieľových skupín.
- Cieľ 1.3:** Vytvárať predpoklady pre uplatnenie LP v súčasnom školskom systéme v súvislosti s realizovanou školskou reformou.

Priorita 2: Posilnenie postavenia lesnej pedagogiky v lesníckej politike

- Cieľ 2.1:** Zabezpečiť oficiálne schválenie a uplatnenie koncepcie LP v lesníckom sektore.
- Cieľ 2.2:** Posilniť pozíciu LP v lesníckych inštitúciách ako jedného z najvhodnejších nástrojov na informovanie verejnosti o trvalo udržateľnom LH.
- Cieľ 2.3:** Vytvárať predpoklady na finančné a personálne zabezpečenie aktivít LP.

Priorita 3: Ďalší rozvoj a propagácia lesnej pedagogiky

- Cieľ 3.1:** Vytvoriť podmienky pre činnosť pracovnej skupiny LP s cieľom koordinovať plnenie úloh akčného plánu koncepcie LP (viď kapitola č.21).
- Cieľ 3.2:** Vytvoriť podmienky pre kontinuálne vzdelávanie lesných pedagógov, ich vzájomnú komunikáciu a spoluprácu.
- Cieľ 3.3:** Rozvíjať medzinárodnú spoluprácu v oblasti LP.

Priorita 4: Rozvoj partnerstva a aktívnej spolupráce s orgánmi štátnej správy a samosprávy

- Cieľ 4.1:** Zlepšovať vzájomnú spoluprácu s organizáciami ochrany a tvorby životného prostredia školstva, kultúry.
- Cieľ 4.2:** Iniciovať spoluprácu so samosprávami.

9. CIELE A STRATEGICKÉ PRIORITY KONCEPCIE ROZVOJA LESNEJ PEDAGOGIKY

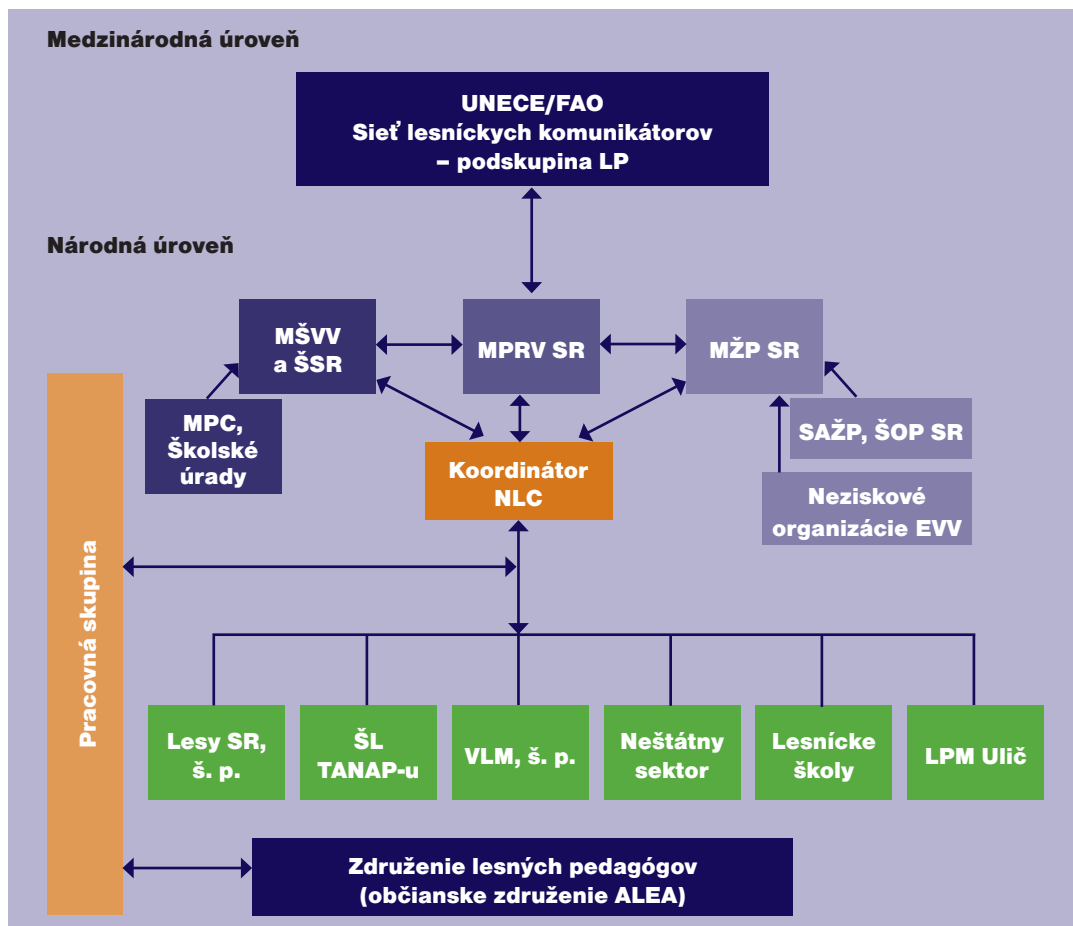
Priorita 5: Financovanie lesnej pedagogiky

Cieľ 5.1: Vytvoriť funkčný model financovania LP a podporiť získavanie doplnkových finančných prostriedkov pre lesnú pedagogiku.

10.1 Model inštitucionálneho zabezpečenia lesnej pedagogiky

Z dôvodu nastavenia rozvoja efektívnej spolupráce hlavných partnerov LP je navrhnutý nasledujúci model inštitucionálneho jej zabezpečenia.

Obrázok: 4 Model koordinácie a inštitucionálneho zabezpečenia LP

10.2 Návrh vymedzenia pôsobností jednotlivých organizácií v lesnej pedagogike

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR – Sekcia lesného hospodárstva a spracovania dreva a štátna správa na úseku LH, orgány štátnej správy lesného hospodárstva

- priamy garant (aktivít) LP, garant národných podujatí,
- tvorca programových dokumentov súvisiacich s LP,
- koordinácia medzirezortnej spolupráce.

Pracovná skupina pre realizáciu akčného plánu koncepcie lesnej pedagogiky

- je poradným orgánom Sekcie LH a spracovania dreva MPRV SR,
- pracovnú skupinu menuje a riadi MPRV SR,
- vytvára podklady pre podporu implementácie LP,
- podporuje vzájomnú spoluprácu aktérov LP,
- dáva podklady pre aktualizáciu www.lesnapedagogika.sk,
- dáva návrhy na zlepšenie a podnety na rozvoj LP v rámci jednotlivých subjektov.

Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen

- odborný a metodický garant LP, koordinácia aktivít LP na Slovensku,
- komunikácia medzi jednotlivými úrovňami,
- tvorba a implementácia koncepcie LP na Slovensku,
- tvorba metodických pomôcok, pracovných listov pre aktivity LP,
- tvorba a tlač propagačných a informačných materiálov pre podporu aktivít LP,
- zabezpečovanie vzdelávacích aktivít pre lesných pedagógov (Kurz lesnej pedagogiky, stretnutia lesných pedagógov, študijné cesty, medzinárodné vzdelávacie aktivity, atď.),
- evidencia lesných pedagógov na Slovensku (zoznam s príslušnými dokumentmi potvrdzujúcimi odborné kompetencie lesného pedagóga),
- príprava a realizácia projektov pre podporu a rozvoj LP,
- PR aktivity pre podporu LP a samotného lesníctva,
- spravovanie webových stránok www.lesnapedagogika.sk a informačného newslettera o LP,
- poradenská činnosť v oblasti LP,
- medzinárodná spolupráca v oblasti LP,
- informovanie lesníckej verejnosti o Koncepcii rozvoja LP.

Realizátori aktivít:

LESY SR, š.p., ŠL TANAPu, Vojenské lesy a majetky š.p., subjekty obhospodarujúce mestské, obecné a cirkevné lesy, súkromní vlastníci lesov, odborní lesní hospodári

- priama realizácia činností súvisiacich s LP,
- vytváranie (technických, materiálnych a personálnych) podmienok pre realizáciu aktivít LP,
- participácia na národných podujatiach so zameraním na LP (napr. Lesnícke dni),
- plánovanie, realizácia a vyhodnotenie podujatí lesnej pedagogiky (lesné vychádzky, podujatia pre verejnosť a iné),
- účasť lesných pedagógov na vzdelávacích aktivitách so zameraním na lesnú pedagogiku (kurzy, stretnutia, workshopy, študijné cesty),
- spolupráca pri projekte Lesnícke dni,
- propagácia LP ako súčasť environmentálnej výchovy, informovanie širokej verejnosti o aktivitách lesnej pedagogiky (tlačové správy, príspevky do regionálnych a slovenských médií).

Stavovské organizácie:

Slovenská lesnícka komora, Slovenská poľovnícka komora, Združenie zamestnávateľov v LH, Rada združení vlastníkov neštátnych lesov Slovenska.

- podpora a participácia na podujatiach so zameraním na LP.

Záujmové združenia a združenia tretieho sektora:

(ALEA – Agentúra na podporu lesníckych a ekologických aktivít, prípadne ďalšie organizácie s podobným zameraním)

- zastrešovanie neštátnych, resp. nezávislých samostatných lesných pedagógov,
- inštitucionálne zastrešenie lesných pedagógov, najmä v prípade záujmu o finančné prostriedky z externých zdrojov, pri ktorých fyzická osoba nie je oprávneným žiadateľom,
- organizovanie podujatí a participácia na projektoch so zameraním na LP.

Technická univerzita vo Zvolene – Lesnícka fakulta

- vytvára priestor pre odbornú bázu LP formou vedeckých štúdií a diplomových prác.

Stredné odborné školy lesnícke

- aktívna výchova študentov v oblasti LP formou záujmových krúžkov, nepovinne voliteľných predmetov, participácia na národných podujatiach v oblasti LP (Lesnícke dni, Deň stromu).

Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)

- spolupracuje pri implementácii lesnej pedagogiky do environmentálnej výchovy a vzdelávania,
- podpora vzájomného prepojenia lesnej pedagogiky a environmentálnej výchovy a vzdelávania,
- výmena skúseností, poznatkov a inovácií v LP a EVV,
- spolupráca pri organizovaní podujatí podporujúcich zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľstva v zmysle koncepčných materiálov.

Štátna ochrana prírody SR

- koordinuje spoluprácu pre tvorbu výchovno-vzdelávacích programov zameraných na ochranu prírody a krajiny prostredníctvom svojich správ Národných parkov a Chránených krajinných oblastí s implementáciou koncepčných zámerov LP,
- spolupracuje pri organizovaní podujatí podporujúcich zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľstva v zmysle koncepčných materiálov.

Mimovládne organizácie (MVO)

- spolupráca v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania s cieľom tvorby nových vzdelávacích programov lesnej pedagogiky,
- výmena skúseností, poznatkov a inovácií v LP a EVV,

10. INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE A KOMPETENCIE V LESNEJ PEDAGOGIKE

- rozširovanie nových moderných trendov environmentálnej výchovy a vzdelávania, spolupráca na tvorbe nových metód a stratégií, výmena skúseností a spoločné projekty s lesnými pedagógmi.

Metodicko-pedagogické centrum (MPC)

- podľa potreby poskytuje metodické a odborné poradenstvo pri tvorbe vzdelávacích programov LP a tvorbe nových metódik,
- poskytuje programy pre kontinuálne vzdelávanie učiteľov (profesijný a kariérny rast pedagogických zamestnancov) v oblasti environmentálnej výchovy a prírodovedných predmetov formou akreditovaného vzdelávania.

11.1 Environmentálna výchova v štátnom vzdelávacom programe

Lesná pedagogika má potenciál uplatnenia v rámci jednotlivých vzdelávacích oblastí štátneho vzdelávacieho programu alebo ako prierezová téma jednotlivými vzdelávacími oblasťami. Štátny vzdelávací program definuje **vzdelávacie oblasti**, čiže okruhy, do ktorých patrí problematika vyčlenená z obsahu celkového vzdelávania a z formulovania kľúčových kompetencií. Obsahom vzdelávania sú aj najnovšie poznatky, ktoré naspôsobujú súčasný vedeckotechnický, hospodársky, sociálny a kultúrny rozvoj spoločnosti, napríklad informačné a komunikačné technológie, ktoré každý občan potrebuje k životu, k práci ale aj mimo práce, ale taktiež aj sociokultúrne obsahy osobnostného rozvoja žiaka, jeho ochrany pred negatívnymi sociálnymi javmi, ochrany zdravia, prírody atď. Obsah primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania je rozdelený do 7 vzdelávacích oblastí, ktoré majú nadpredmetový charakter.

Prierezové témy sa prelínajú vzdelávacími oblasťami. Odrážajú aktuálne problémy súčasnosti, sú určitým návodom na ich prevenciu a riešenie, ale zároveň slúžia aj na prehĺbenie základného učiva, zdôraznenie aplikačného charakteru, majú prispieť k tomu, aby si žiaci rozšírili rozhľad, osvojili si určité postoje, hodnoty, rozhodovanie. Prepájajú rôzne oblasti základného učiva, prispievajú ku komplexnosti vzdelávania žiakov a pozitívne ovplyvňujú proces utvárania a rozvíjania kľúčových kompetencií (spôsobilostí) žiakov. Môžu sa vyučovať v rámci jednotlivých učebných predmetov alebo formou kurzov, prípadne samostatného voliteľného predmetu.

11. MOŽNOSTI UPLATNENIA LESNEJ PEDAGOGIKY V SYSTÉME ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ

Environmentálna výchova je prierezová téma, prelína sa všetkými predmetmi, ale najmä prírodovedou, vlastivedou, pracovným vyučovaním, etickou výchovou. Cieľom je prispieť k rozvoju osobnosti žiaka tak, že nadobudne schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím vo svojom okolí, pričom zároveň chápe potrebu ochrany životného prostredia na celom svete. Dôležité je, aby žiaci získali vedomosti ale aj zručnosti, ktorými môžu pomáhať životnému prostrediu jednoduchými činnosťami, ktoré sú im primerané a vhodné – chrániť rastliny, zvieratá, mať kladný vzťah k domácim zvieratám, ale aj k zvieratám v prírode, starať sa o svoje okolie a pod. Organizačne je vhodné prierezovú tému začleniť do viacerých predmetov prostredníctvom jednotlivých tém, projektov alebo urobiť kurzovou formou, napríklad zamerať sa jeden týždeň na environmentálnu výchovu – s teoretickou a praktickou časťou.

Cieľom prierezovej témy EVV je prispieť k rozvoju osobnosti žiaka tak, že v oblasti **vedomostí, zručností a schopností nadobudne schopnosť:**

- chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznania zákonov, ktorými sa riadi život na Zemi,
- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k prostrediu v rôznych oblastiach sveta,
- pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahu k prostrediu,
- rozvíjať si spôsobilosti, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu,
- rozvíjať spoluprácu pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni,
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu,
- vedieť hodnotiť objektivnosť a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská,
- využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce.

V oblasti postojov a hodnôt nadobudne žiak schopnosť:

- vnímať život ako najvyššiu hodnotu,
- pochopiť význam udržateľného rozvoja ako pozitívnej perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti,
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu,
- podporovať aktívny prístup k tvorbe a ochrane životného prostredia prostredníctvom praktickej výučby,
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k zdravému životnému štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia,
- schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a prírodnému a kultúrnemu dedičstvu,

- prehlbovať, rozvíjať a upevňovať hodnotový systém v prospech konania k životnému prostrediu,
- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, niesť zodpovednosť.

Ciele environmentálnej výchovy v oblasti kognitívnej i v oblasti afektívnej napĺňa aj LP. Navyše prirodzeným spôsobom obohacuje žiakov ZŠ o zážitkové učenie v priamom kontakte s lesom a jeho obyvateľmi.

11.2 Aplikácia lesnej pedagogiky v rámci Školského vzdelávacieho programu

Lesná pedagogika v primárnom vzdelávaní ISCED 1 (Medzinárodná klasifikácia stupňov vzdelania):

Lesnú pedagogiku je možné aplikovať hlavne v týchto predmetoch:

- Prírodoveda v 2., 3. a 4. ročníku ZŠ (viď. príloha 4)
- Vlastiveda v 2., 3. a 4. ročníku ZŠ
- Etická výchova v 1. – 4. ročníku ZŠ (oblasť utvárania hodnotového systému a postojov k sebe, k iným ľuďom a k prírode)
- Výtvarná výchova, pracovné vyučovanie (práca s prírodným materiálom, spracovanie fotografií, modelovanie, práca s odpadmi a pod.)

Jednotlivé aplikačné témy sú pomenované v obsahovom a výkonovom štandarde týchto predmetov. Požadované výstupy žiakov v environmentálnej oblasti sú zamerané na rozvíjanie funkčnej gramotnosti v oblastiach:

- čitateľskej gramotnosti – čítať s porozumením odborný text, vyberať z neho informácie, triediť ich, využívať, prezentovať,
- vizuálnej gramotnosti – získať údaje z nesúvislých textov a čítať obrázky, napr. plány, jednoduché grafy, fotografie,
- prírodovednej gramotnosti – objavovať, pozorovať a vysvetľovať prírodné deje,
- kultúrnej gramotnosti – rozvíjať záujem o kultúrne tradície svojho regiónu Slovenska.

Lesná pedagogika v nižšom sekundárnom vzdelávaní (ISCED 2)

Lesnú pedagogiku je možné aplikovať hlavne v týchto predmetoch:

- biológia v 5. – 9. ročníku ZŠ (viď. príloha 4),
- geografia v 5. – 9. ročníku ZŠ,
- etická výchova, občianska výchova v 5. – 9. ročníku ZŠ (oblasť utvárania hodnotového systému a postojov k sebe, k iným ľuďom a k prírode, európska dimenzia vzdelávania)
- výtvarná výchova, literárna výchova, telesná výchova, technika (práca s prírodným materiálom, spracovanie fotografií, modelovanie, odpadové suroviny, riešenie problematiky globálnych problémov ľudstva a i.).

V predmete biológia v 5. ročníku ZŠ je tematický celok „**Lesný ekosystém**“ (rozsah 15 – 33 vyučovacích hodín), kde môže byť lesná pedagogika vhodným nástrojom na prepojenie teoretických poznatkov s praktickými (projektové vyučovanie, autentické vyučovanie,

11. MOŽNOSTI UPLATNENIA LESNEJ PEDAGOGIKY V SYSTÉME ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ

činnosť vyučovanie). Zároveň zabezpečí prepojenie formálneho učenia s učením v neformálnom prostredí lesa a sprostredkuje kontakt i prepojenie s praxou. Zámerom je, aby práve žiaci 5. ročníka ZŠ mohli absolvovať praktickú vychádzku do terénu s certifikovaným lesným pedagógom.

Lesnú pedagogiku je možné aplikovať aj v rámci medzipredmetových vzťahov v predmetoch slovenský jazyk a literatúra (sloh, opis, rozprávanie, odborné texty, literárne diela, hádanky, porekadlá...), matematika, fyzika, dejepis, cudzie jazyky a pod.

V školskom vzdelávacom programe je možné zaviesť **samostatný predmet LP** v každom ročníku ZŠ.

Ciele a zameranie LP je možné plniť aj v zameraní **triednických hodín** v 1. – 9. ročníku ZŠ. V prípade vypracovania učebného plánu, je možné systematicky pracovať s lesnými pedagógmi v rozsahu 1 hodiny týždenne, t. j. až 30 vyučovacích hodín ročne.

11.3 Lesná pedagogika v záujmovom vzdelávaní a v školských detských kluboch

Najširšie uplatnenie má koncepcia aplikácie LP vo voľnočasových aktivitách. Ide predovšetkým o ciele sprístupnenie už doteraz vybudovaného systému rozširovania LP. Na základných školách je možné vytvárať záujmové krúžky v rámci záujmového vzdelávania **prostredníctvom záujmových poukazov** (povinnosť pracovať s deťmi v rozsahu 60 hodín ročne). LP má široké uplatnenie najmä v rámci **Výchovných programov školských klubov detí (ŠKD)**. V každom ročníku je pre deti, ktoré navštevujú ŠKD, pripravený výchovný program, ktorý obsahuje 5 základných oblastí činnosti. Jednou z nich je oblasť prírodovedno-environmentálna.

11.4 Uplatnenie LP v kontinuálnom vzdelávaní pedagogických a odborných zamestnancov

Kontinuálne vzdelávanie ako súčasť celoživotného vzdelávania zabezpečuje u pedagogických a odborných zamestnancov sústavný proces nadobúdania vedomostí, zručností a spôsobilostí s cieľom udržiavať, obnovovať, zdokonaľovať a dopĺňať profesijné kompetencie potrebné na výkon pedagogickej praxe a na výkon odbornej činnosti so zreteľom **na premenu tradičnej školy na modernú**.

Systém kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov sa v súčasnom období tvorí a priebežne prebiehajú akreditácie vzdelávacích programov na MŠ VaŠ SR. Rôzne formy vzdelávania môžu poskytovať po akreditácii rôzni poskytovatelia (aj NLC, základné či stredné školy, MPC, vysoké školy ap.). V budúcnosti je potrebné spracovať možnú ponuku akreditovaného programu pre pedagogických zamestnancov, určiť možný rozsah a počet kreditov, ktoré sa môžu získať (priama nadväznosť na plat – kreditný príplatok). Na každej škole je v súčasnosti vytvorený kariérny systém zamestnancov pozostávajúci z kariérnych stupňov existujúcich a možných kariérnych pozícií, ktoré školy potrebujú na plnenie svojich funkcií. Jednou z nich je aj funkcia koordinátora environmentálnej výchovy, ktorý efektívne spolupracuje s lesným pedagógom.

Financovanie lesnej pedagogiky je v súčasnosti jedným z najvážnejších problémov, ktorému tento typ environmentálneho vzdelávania čelí. V závislosti od typu inštitúcie, ktorá lesnú pedagogiku realizuje, sú náklady pokryté kombináciou viacerých finančných zdrojov. Sú to jednak vlastné finančné prostriedky lesníckych subjektov (najmä v prípade mestských a obecných lesov), jednak finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu (ŠL TANAPu, NLC), príp. nenávratný finančný príspevok z PRV SR.

Nastavenie optimálneho a udržateľného modelu financovania aktivít lesnej pedagogiky je dlhodobým procesom a je v štádiu priprav. Využívajú sa pritom skúsenosti získané zo zahraničia. Vo väčšine okolitých krajín, podobne ako na Slovensku, nie je finančné krytie lesnej pedagogiky jedno-zdrojové, ale zdroje sú značne diverzifikované. Je preto dôležité nastaviť systém tak, aby bolo možné na realizáciu LP okrem vlastných zdrojov lesníckych organizácií žiadať finančné prostriedky z externého prostredia (európske a domáce podporové fondy). Zároveň nájsť možnosť spolupráce a finančnú zainteresovanosť ďalších rezortov (napr. MŠVVaŠ SR), resp. na dofinancovanie využiť prostriedky zo samosprávy, miest a obcí. Konkrétne aktivity lesnej pedagogiky, ako sú lesné vychádzky, krúžková činnosť, sú momentálne realizované len z vlastných zdrojov lesníckych organizácií. Z dôvodu vytvorenia systematickosti existuje reálna potreba nastaviť model financovania tak, aby nezaťažoval náročnou agendou samotných lesných pedagógov, ale aby podobne ako je to v Rakúsku mohli jednotliví lesní pedagógovia získať finančný príspevok za realizovanú lesnú vychádzku.

12.1 Vlastné zdroje lesníckych organizácií

Vedenie každého lesníckeho podniku rozhodne, akou mierou je ochotné financovať lesnú pedagogiku, akú prioritu prikladá komunikácii s verejnosťou. Záleží však aj na aktivitách jednotlivých lesných pedagógov, ktorí hľadajú ďalšie zdroje na regionálnej a miestnej úrovni, v spolupráci so školami, centrami voľného času. Podobná situácia je aj v okolitých štátoch EÚ, kde lesní pedagógovia, musia podobne ako na Slovensku, aktívne hľadať partnerov pre spoluprácu a mozaiku rozpočtu skladať z viacerých zdrojov (škola, rodič, mesto alebo obec, fondy, vlastné zdroje). Lesná pedagogika by mohla byť pre účely jej financovania z verejných zdrojov vedená ako „práce celospoločenského významu“ (bývalé PCV) a v rámci nich by bolo možné pre lesnícke organizácie ich plánovanie a vykazovanie v účtovníctve.

12.2 Návrh Podporného fondu lesného hospodárstva a v zmene zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov

Podporný fond lesného hospodárstva (ďalej len „fond“) doposiaľ nie je schválený, predstavoval by však jednu z alternatív pre financovanie aktivít lesnej pedagogiky. Mal by fungovať ako neštatný účelový fond, v ktorom sa sústreďujú peňažné prostriedky na podporu činností zameraných najmä na preventívne opatrenia, ochranné a obranné opatrenia pred škodami spôsobovanými škodlivými činiteľmi¹⁾ v lesoch. Podporu možno poskytnúť a použiť najmä na:

b.) podporu výchovy, vzdelávania a propagácie lesného hospodárstva

¹⁾ § 2 písm. n) zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov.

12.3 Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020

V súčasnom období je podpora lesnej pedagogiky na Slovensku realizovaná len prostredníctvom **Programu rozvoja vidieka SR (PRV SR) 2007 – 2013**, a to v rámci **opatrenia 1.6 Odborné vzdelávanie a informačné aktivity**, kde ale podporu bolo možné využiť iba na rozvoj kompetencií lesných pedagógov. Cieľovou skupinou tohto opatrenia sú totiž prvovýrobcovia a spracovatelia produktov lesného hospodárstva. Finančné prostriedky pomocou tohto opatrenia umožnili lesným pedagógom zúčastniť sa viacerých výmenných študijných ciest do zahraničia, seminárov, workshopov a kurzov, získať viaceré publikácie, DVD nosiče, ba i prispieť k propagácii lesnej pedagogiky doma i v zahraničí. Žiadateľom a koordinátorom týchto projektov je NLC – ÚLPV Zvolen.

Pri príprave podporných nástrojov pre lesné hospodárstvo na nové programovacie obdobie EÚ (2014 – 2020) je potrebné navrhnuť opatrenia, ktoré by poskytli finančnú podporu na aktivity súvisiace s lesnou pedagogikou. Existuje predpoklad zakomponovať lesnú pedagogiku do jedného z opatrení PRV na nasledujúce obdobie. Víziou je nastaviť systém financovania podobne, ako je to v Rakúsku. Vychádzky do lesa s lesným pedagógom a pomôcky sú financované prostredníctvom opatrenia Programu rozvoja vidieka na roky 2007 – 2013 (M 331). Za poldennú vychádzku (4 hod.) je v Rakúsku vyplácaná podpora 160 €. Na celodennú aktivitu (8 hod.) 200 €. Pre viacdennú akciu podpora predstavuje výšku 100 €/1 deň. Výška podpory však predstavuje hrubú čiastku, ktorá podľa rakúskej legislatívy podlieha zdaňovacej povinnosti. Okrem zdanenia je lesný pedagóg povinný uhradiť poplatok vlastníkovi lesa, v prípade, že vychádzku realizuje v lesnom poraste, kde nemá vlastnícke práva. Lesní pedagógovia hradia poplatok aj Spolku lesných pedagógov.

Lesnú vychádzku (klasickú aktivitu LP v lese) musí viesť certifikovaný lesný pedagóg. Skupina musí mať 8 – 25 účastníkov nie starších ako 18 rokov. Tieto formy podpory platia od 1. 1. 2008. V Rakúsku sa ročne uskutoční cca 6 000 vychádzok s lesnými pedagógmi. Finančná podpora: 50 % z EÚ, 30 % štát a 20 % regionálna správa. Okrem tejto podpory je vychádzka s lesným pedagógom uhrádzaná aj rodičmi (4 €/1dieťa/1 vychádzka). Lesný pedagóg v Rakúsku pracuje na vlastnú živnosť aj pre lesné školy. Uvedený model podporuje rozvoj lesnej pedagogiky a zároveň prispieva k stabilizácii zamestnanosti lesníkov vo vidieckom priestore.

12.4 Ďalšie zdroje financovania

Príspevok účastníkov programov vzdelávania

V zahraničí (napr. Nemecku, Rakúsku) časť nákladov na program lesnej pedagogiky alebo environmentálneho vzdelávania hradia samotní účastníci, resp. v prípade, že sa jedná o deti, sú to rodičia alebo škola. Na Slovensku stále prevláda názor, že vzdelávanie by malo byť bezplatné. Rodičia sú zvyknutí platiť poplatok za návštevu kina, športového podujatia, či divadelného predstavenia. Podobnou alternatívou je aj úhrada minimálneho poplatku za program lesnej vychádzky v sprievode lesníka, ktorú by minimálnou čiastkou mohli uhrádzať aj rodičia.

Programy Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR

• Agentúra pre podporu vývoja výskumu – LPP – Popularizácia výskumu a vývoja

Jedná sa o granty určené na podporu ľudského potenciálu v oblasti výskumu a vývoja a popularizáciu vedy. V rámci priority Popularizácia vedy je možné podávať projekty približujúce význam výskumu a vývoja pre spoločnosť, projekty zamerané na spoluprácu medzi organizáciami výskumu a vývoja v SR a školami v pôsobnosti regionálneho školstva v SR a projekty zamerané na aktivizáciu talentovanej mládeže prostredníctvom regionálnych a národných súťaží a prehliadok. Lesná pedagogika je vhodným nástrojom aj v takýchto typoch projektov, o čom svedčia úspešne realizované projekty financované APVV: Propagácia vedy a výskumu v lesníctve, Detská lesnícka univerzita ako nástroj na popularizáciu vedecko-výskumnej činnosti v lesníctve, Popularizácia výskumu a vývoja v lesníctve a ekológii lesa formou projektového vyučovania a multimediálneho DVD. Realizácia projektov APVV – LPP aktivizuje nové výchovné metódy a rozvoj poznatkov. Hlavnou devízou takého typu projektov je nadviazanie vzájomnej spolupráce lesníckych subjektov a využitie potenciálu danej inštitúcie.

• Operačný program Vzdelávanie, Agentúra MŠ SR pre štrukturálne fondy

Operačný program Vzdelávanie podporuje zvýšenie adaptability pracovnej sily prostredníctvom zvýšenia kvality a prístupu k celoživotnému vzdelávaniu. Konkrétne opatrenia sa zameriavajú na posilnenie ľudského kapitálu, najmä prostredníctvom podpory vzdelávania v jednotlivých segmentoch vzdelávacieho systému: regionálne školstvo, vysoké školstvo a ďalšie vzdelávanie. Podpora sa uskutočňuje formou vytvárania a zavádzania reforiem do systémov vzdelávania a odbornej prípravy s ohľadom na zvyšovanie schopnosti ľudí reagovať na potreby vedomostnej spoločnosti a celoživotného vzdelávania, vylepšovaním schopností školiaceho personálu smerom k inovácii a vedomostnej ekonomike a vytváraním sietí medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania, výskumnými a technologickými strediskami a podnikmi. Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami uľahčuje sociálnu inklúziu a trvalo udržateľnú integráciu znevýhodnených skupín na trhu práce so zreteľom na marginalizované rómske komunity. Aj v rámci takéhoto typu projektov má LP svoje miesto, je efektívnou cestou pre nové moderné formy výchovy a vzdelávania. Lesní pedagógovia majú možnosť spolupracovať na projektoch zameraných na implementáciu inovatívnych metód do edukácie zdravotne znevýhodnených žiakov v špeciálnej základnej škole. Skúsenosti z realizáciou projektov z operačného programu Vzdelávanie upozorňujú na zložitosť projektovej dokumentácie a striktné plnenie stanovených úloh.

Operačné programy cezhraničnej spolupráce

Okrem fondov vyčlenených pre pôdohospodárstvo, existuje možnosť získania finančných prostriedkov z **Operačných programov cezhraničnej spolupráce** (Slovensko – Česká republika, Slovensko – Poľsko, Slovensko – Rakúsko alebo Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina ENPI program) alebo regionálnych operačných programov, pričom sa jedná o časovo aj personálne náročné projekty s konkrétnymi projektovými zámermi a plnením konkrétnych merateľných výsledkov.

Príprava projektov cezhraničnej spolupráce vyžaduje vypracovanie náročnej a rozsiahlej projektovej dokumentácie. Projekty sú postavené na spolupráci projektových partnerov

so striktnými zmluvnými vzťahmi. Projekty vyžadujú určité spolufinancovanie a finančné prostriedky sa čerpajú zväčša formou refundácií. Príprava, realizácia a vyhodnotenie projektov cezhraničnej spolupráce vyžadujú bohaté skúsenosti a kvalitný časový manažment projektov.

12.5 Možnosti fungovania lesných pedagógov ako samostatne zárobkovo činných osôb

Podmienky živnostenského podnikania upravuje Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, podľa ktorého je živnosťou sústavná činnosť prevádzkovaná samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť, za účelom dosiahnutia zisku a za podmienok ustanovených týmto zákonom. Všeobecnými podmienkami sú dosiahnutie veku 18 rokov, spôsobilosť na právne úkony a bezúhonnosť. Osobitnými podmienkami prevádzkovania živnosti sú odborná alebo iná spôsobilosť podľa tohto zákona alebo osobitných predpisov, ak ju tento zákon vyžaduje.

Druhy živností sú ohlasovacie a koncesované. Koncesované živnosti sú presne vymedzené v prílohe č. 3 k živnostenskému zákonu.

Ohlasovacie živnosti sú:

- remeselné, ktorých je odborná spôsobilosť získaná vyučením v odbore,
- viazané, ktorých podmienkou je odborná spôsobilosť získaná inak,
- voľné, ktoré nemajú ako podmienku ustanovenú odbornú spôsobilosť.

Lesná pedagogika nespadá ani pod koncesované ani pod remeselné živnosti. V súčasnosti by bolo možné ohlásiť lesnú pedagogiku ako voľnú živnosť, na ktorú v zmysle živnostenského zákona musia byť splnené všeobecné podmienky a nevyžaduje sa splnenie odbornej ani inej spôsobilosti. Podľa zoznamu odporúčaných označení najčastejšie používaných voľných živností by bolo možné vykonávať lesnú pedagogiku ako „Poskytovanie služieb v lesníctve a poľovníctve“ alebo „Organizovanie mimoškolskej vzdelávacej činnosti“. Ohlasovateľ živnosti si však môže zvoliť aj inú živnosť, ktorá nie je uvedená v zozname.

Ďalšou možnosťou je iniciovať zaradenie lesnej pedagogiky do zoznamu viazaných živností (príloha č. 2 živnostenského zákona), kde by ako preukaz spôsobilosti bol určený certifikát lesného pedagóga bez podmienky vzdelania lesníckeho smeru, aby sme nevylúčili aktívnych lesných pedagógov, ktorí nemajú lesnícke vzdelanie, ale zároveň aby sme vylúčili možnosť, že lesná pedagogika bude vykonávaná bez odbornosti. Podmienka lesníckeho vzdelania by mohla byť určujúca pri prijímaní do kurzu lesnej pedagogiky.

Ďalšie možnosti vykonávania lesnej pedagogiky mimo hlavného pracovného pomeru:

- Dohoda o vykonaní práce vhodná pre jednorazovú prípravu a organizáciu podujatia väčšieho rozsahu.
- Dohoda o pracovnej činnosti vhodná pre pravidelné aktivity malého rozsahu.
- Príkazná zmluva je vhodná pri príležitostných aktivitách, vtedy je do 5-násobku životného minima možnosť oslobodenia od dane.

Vzhľadom na pomerne krátku históriu lesnej pedagogiky na Slovensku je nevyhnutná propagácia smerom k týmto cieľovým skupinám:

1. Interne prostredie – cieľom je motivovať zamestnancov lesníckych organizácií spolu-podieľať sa na realizácii programu LP v zmysle „**Byť lesným pedagógom sa oplatí!**“.

Cieľom je:

- zvýšiť počet lesných pedagógov,
- zvýšiť počet lesných vychádzok a iných typov aktivít,
- zvyšovať ponuku vzdelávacích programov lesnej pedagogiky,
- zabezpečiť schopnosť reagovať na dopyt zo strany škôl.

Zo strany vedenia lesníckych organizácií vrátane **klúčových partnerov LP „tých čo rozhodujú“** – na úrovni MPRV SR, generálnych riaditeľov, riaditeľov je žiaduce vytvárať optimálne materiálne – technické a pracovné podmienky pre rozvoj LP.

2. Externé prostredie – zvýšiť záujem verejnosti, škôl, školských klubov, rodičov, detí, samosprávy, regionálnych politikov, objasniť im, čo ponúka lesná pedagogika a aké sú jej benefity.

Medzi existujúce nástroje pre propagáciu lesnej pedagogiky zaradíme:

Portál lesnej pedagogiky

Najkomplexnejšie informácie o LP ponúka <http://www.lesnapedagogika.sk>. Jeho cieľom je informovať verejnosť o lesnej pedagogike a zlepšovať možnosti na spoluprácu lesníkov, pri príprave akcií, ktoré by prispeli k výchove a vytvoreniu vzťahu verejnosti k lesu, k prírode a k životnému prostrediu.

Webový portál lesnej pedagogiky tvoria 3 samostatné sekcie. Verejná sekcia je určená pre širokú verejnosť ako zdroj základných informácií, prehľad fotografií a videí z aktivít lesnej pedagogiky a kontakty na všetkých lesných pedagógoch. Druhá sekcia dáva priestor lesným pedagógom na interaktívne zdieľanie informácií medzi sebou a širokou verejnosťou a medzi sebou navzájom. Sprievodcom tretej sekcie je list Silvárik, ktorý učí hravo o lesnom ekosystéme nielen deti, ale aj dospelých. Obsahuje nielen zaujímavé informácie o flóre a faune lesných ekosystémov, ale aj interaktívne hry umožňujúce testovanie získaných poznatkov.

Všetky informácie týkajúce sa Lesníckych dní sú každoročne aktualizované na <http://www.lesnickedni.sk>.

Informácie na stránkach organizácií

Odporúča sa, aby partnerské organizácie na svojich webových stránkach uverejňovali informácie o aktivitách lesnej pedagogiky, ktoré organizujú a zároveň aj hypertextový prelink na portál o LP.

Letáky o lesnej pedagogike

Ponúkaný program lesnej pedagogiky by mal byť predovšetkým atraktívny, prístupný, kvalitný, tematicky bohatý, zaujímavý. Odporúča sa, aby mal každý lesný pedagóg pripravený distribučný leták, ktorý čitateľovi poskytne základné informácie o obsahu a cieľoch programu. Leták by mal byť stručný, ale výstižný, farebne spracovaný, aby lákal budúcich návštevníkov. Mal by obsahovať:

- názov akcie alebo programu,
- stručné vysvetlenie, čo je to lesná pedagogika,
- tematickú ponuku,
- cieľové skupiny,
- fotografie alebo obrázky z programu,
- kontakt na lesného pedagóga a iné.

Filmy a videoreportáže

Keďže televízia a aj rozhlas patria v súčasnosti k najvýznamnejším mienkotvorným médiám, pravidelné televízne relácie formou aktuálnych reportáží zameraných na problematiku lesnej pedagogiky môžu význam-

nou mierou prispieť k objektívnemu informovaniu verejnosti a dlhodobému formovaniu pozitívnej verejnej mienky. Jednou s najsledovanejších televíznych relácií o lesníctve a poľovníctve je populárno-náučná relácia HALALI – LESU ZDAR. V súčasnosti sa do vysielania Slovenskej televízie vyrába pravidelný dvojtyždenník so zameraním na problematiku lesníctva, poľovníctva, ochrany prírody a životného prostredia. Zároveň prináša aj informácie z iných oblastí napr. chov včiel, koní, agroturistika, lesná pedagogika, environmentálna výchova a mnohé ďalšie aktivity, ktoré sú úzko späté so životným a prírodným prostredím. Zaujímavou aktivitou a možnosťou propagácie LH formou filmu je aj festival filmov s pôdohospodárskou tematikou AGROFILM, ktorý má na Slovesnku dlhoročnú tradíciu.

Výstavy

Propagácia firiem na výstavách a veľtrhoch doma i v zahraničí má svoje opodstatnenie nielen pre odbornú, širokú verejnosť, ale aj z dôvodov veľkej návštevy novinárov a redaktorov. Slovenské lesnícke inštitúcie sa prezentujú na výstavách Agrokomplex a Lignumexpo-Les v Nitre, na výstavách Slovakiatour a na výstave Silva Regina v Brne. Ďalšou možnosťou je spolupráca so SAŽP počas Envirofilmu, kde je pripravená pre návštevníkov aj výstavná expozícia. Počas výstav je takmer pravidlom, že ako sprievodné podujatie je ponúkaná aj lesná pedagogika.

Mediálna komunikácia

Ťažiskovým nástrojom **externej komunikácie** je práve spolupráca s médiami – Press relations. Sú nástrojom práce s verejnosťou, ktorý má informovať zástupcov médií a cez nich širokú verejnosť vecne a objektívne o aktivitách lesnej pedagogiky. V rámci mediálnej komunikácie sú to tieto aktivity:

- tlačové správy o LP,
- tlačové konferencie,
- tlačové brífingy,
- zájazdy a pobyty novinárov – Media trips,
- interview a účasť na verejných diskusiách v médiách,
- fotografie pre tlač,
- články v dennej a periodickej tlači (aj populárnej, napr. o zaujímavých zamestnancoch).

Najlepším spôsobom efektívnej komunikácie s novinármi je pomáhať im k získavaniu zaujímavých informácií a vytvoriť si s nimi interaktívnu spoluprácu. Okrem mediálnej komunikácie sú dôležitým nástrojom aj rôzne publikácie, relácie, výstavy, ale aj vzdelávanie ako spôsob na budovanie pozitívnych postojov a vnímania lesov a lesného hospodárstva.

Medzi ďalšie, možnosti marketingových aktivít najmä v školskom prostredí zaraďujeme:

- informačné letáky o lesnej pedagogike,
- pracovné listy, pracovné zošity,
- súťažno-propagačné aktivity,
- webové prezentácie (možnosť prezentovať fotodokumentáciu z vychádzok, podujatí),
- organizácia hromadných podujatí (Lesnícke dni, Deň Zeme, ENVIROFILM a pod.),
- príprava školských relácií, DVD, PC softvéru (využitie na BIO, TRH, ETV, OBV...),
- panelové diskusie, tvorivé dielne, príprava a tvorba projektov,
- organizácia detských konferencií s témou LP,
- organizácia letných táborov so zameraním na LP,
- články a súťaže v celoslovenských časopisoch (tak aby sa s nimi dalo pracovať priebežne počas celého školského roka).

Priorita 1: Aplikácia lesnej pedagogiky v súčasnom školskom systéme

- Cieľ 1:** Zabezpečiť, aby každé školopovinné dieťa minimálne jedenkrát (a viac) počas povinnej školskej dochádzky absolvovalo lesnú vychádzku v sprievode lesníka, v prípade detí so zvýšeným záujmom zabezpečiť dlhodobú spoluprácu formou pravidelnej krúžkovej činnosti vybraných žiakov.
- Cieľ 2:** Prezentať lesnú pedagogiku a jej benefity v oblasti dosahovania výchovných a vzdelávacích cieľov a rozvíjania kľúčových kompetencií cieľových skupín.
- Cieľ 3:** Vytvárať predpoklady pre uplatnenie lesnej pedagogiky v súčasnom školskom systéme v súvislosti s realizovanou školskou reformou.

Opatrenia:

- 1.1.** Začlenenie lesnej pedagogiky do školských vzdelávacích programov na školách (povinné a nepovinné vyučovanie).
- 1.2.** Akreditácia vzdelávacích aktivít pre pedagogických zamestnancov (kontinuálne vzdelávacie semináre so zameraním na zážitkové učenie v lese, projektové vyučovanie).
- 1.3.** Zabezpečiť propagáciu a prezentáciu lesnej pedagogiky v oblasti dosahovania výchovných a vzdelávacích cieľov a rozvíjania kľúčových kompetencií detí a mládeže v pedagogických kruhoch.

Priorita 2: Posilniť postavenie lesnej pedagogiky v LH

- Cieľ 1:** Zabezpečiť oficiálne schválenie a uplatnenie koncepcie lesnej pedagogiky v lesníckom sektore
- Cieľ 2:** Posilniť pozíciu lesnej pedagogiky v lesníckych inštitúciách ako jedného z najvhodnejších nástrojov na informovanie verejnosti o trvalo udržateľnom LH.
- Cieľ 3:** Vytvárať predpoklady na finančné a personálne zabezpečenie aktivít lesnej pedagogiky.

Opatrenia:

- 2.1.** Predložiť Koncepciu lesnej pedagogiky na rezortné pripomienkovanie (MPRV SR), zabezpečiť informovanosť relevantných inštitúcií o dokumente (diskusné fórum).
- 2.2.** Predložiť Koncepciu LP na medzirezortné pripomienkovanie (MPRV SR, MŠ SR, MŽP SR).
- 2.3.** Zakomponovať lesnú pedagogiku do legislatívnych a koncepcných dokumentov (MPRV SR, MŽP SR, MŠ SR)
- 2.4.** Zabezpečiť personálne posilnenie LP na MPRV SR – Sekcia lesného hospodárstva a spracovania dreva.

Priorita 3: Ďalší rozvoj a propagácia lesnej pedagogiky

- Cieľ 1:** Vytvoriť podmienky pre činnosť pracovnej skupiny s cieľom koordinovať plnenie úloh akčného plánu koncepcie lesnej pedagogiky.
- Cieľ 2:** Vytvoriť podmienky pre kontinuálne vzdelávanie lesných pedagógov, ich vzájomnú komunikáciu a spoluprácu.

Cieľ 3: Rozvíjať medzinárodnú spoluprácu v oblasti lesnej pedagogiky.

Opatrenia:

- 3.1.** Vytvoriť podmienky na zvýšenie počtu aktívnych lesných pedagógov, vytvoriť širšie uplatnenie existujúcich kapacít pri školeniach lesnej pedagogiky. Vyriešiť postavenie lesného pedagóga v lesníckych organizáciách a orgánoch štátnej správy na úseku LH z hľadiska pracovnej náplne a finančného ohodnotenia. V rozpočte lesníckej organizácie vyčleniť položku na lesnú pedagogiku.
- 3.2.** Intenzívne rozvíjať medzinárodnú spoluprácu so zameraním na konkrétne aktivity lesnej pedagogiky a environmentálnej výchovy. Spolupracovať s FCN – podskupinou pre LP a Sieťou lesných pedagógov. Sledovať aktivity a politické dokumenty strategických partnerov na úrovni EÚ.
- 3.3.** Počas všetkých aktivít používať oficiálne logo LP.
- 3.4.** Zabezpečiť ochrannú známku a vypracovať grafický manuál a logotypy LP.
- 3.5.** Vytvárať podmienky na prezentáciu lesnej pedagogiky v lesníckych a nelesníckych médiách.
- 3.6.** Podporovať výskum lesnej pedagogiky na vedecko-výskumnej úrovni.
- 3.7.** Podporiť zavádzanie inovácií v LP – využívanie IKT vo vzdelávaní lesných pedagógov, využívanie sociálnych sietí na prezentáciu lesnej pedagogiky (Youtube, Facebook, Twitter, MYSPACE...), internetová encyklopédia – wikipédia, využívanie internetových a počítačových hier pre deti o lese a prírode, tvorba inovatívnych učebných pomôcok.
- 3.8.** Prevádzkovať a naďalej rozširovať verejný internetový portál www.lesnapedagogika.sk.
- 3.9.** Podporiť vytváranie nových environmentálnych výučbových programov, pravidelné stretnutia a inovatívne semináre LP.
- 3.10.** Podporiť rozvoj zariadenia tzv. lesných škôl a zariadení pre lesnú pedagogiku a environmentálnu výchovu. Navrhnuť vypracovanie optimálnej siete rozmiestnenia lesných škôl a lesných zážitkových centier, t.j. aby vlastníci lesov – štátni či neštátni boli o sebe a svojich aktivitách informovaní a vzájomne spolupracovali.

Priorita 4: Partnerstvá a aktívna spolupráca s inými ministerstvami a samosprávami na horizontálnej a vertikálnej úrovni

Cieľ 1: Zlepšovať vzájomnú spoluprácu s organizáciami ochrany a tvorby životného prostredia a nájsť uplatnenie lesnej pedagogiky ako súčasť environmentálnej výchovy.

Cieľ 2: Iniciať spoluprácu v oblasti lesnej pedagogiky so samosprávami.

Opatrenia:

- 4.1.** Zabezpečiť účasť reprezentanta MPRV SR v Komisii pre výchovu a vzdelávanie k TUR. Lesnú pedagogiku chápať ako súčasť environmentálnej výchovy alebo výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju.

14. NÁVRH OPATRENÍ – AKČNÝ PLÁN KONCEPCIE ROZVOJA LESNEJ PEDAGOGIKY

- 4.2.** Zabezpečiť spoluprácu koordinátorov aj realizátorov LP s odbornými pracovníkmi sietí Stredísk environmentálnej výchovy SAŽP, ŠOP, mimovládnych organizáciami s podobným predmetom činnosti.

Priorita 5: Financovanie lesnej pedagogiky

Cieľ 1: Vytvárať predpoklady pre nastavenie modelu financovania lesnej pedagogiky a získavanie doplnkových finančných prostriedkov.

Opatrenia:

- 5.1.** Sledovať možnosť využívania finančnej podpory na LP v rámci grantov, operačných programov alebo komunitárnych programov na medzinárodnej, národnej i regionálnej úrovni. Zabezpečiť zaradenie LP do opatrení PRV SR 2014 – 2020. Pripraviť finančný model získavania finančných prostriedkov z Programu rozvoja vidieka SR na roky 2014 – 2020.
- 2.2.** Umožniť lesným pedagógom združiť sa za účelom spolupráce a možnosti získavania doplnkových finančných prostriedkov.

PRÍLOHA 1

Typy aktivít lesnej pedagogiky

Najvyužívanejšie typy aktivít lesnej pedagogiky		
Celonárodné	Neperiodické	Periodické
• Lesnícke dni • Lesnícke výstavy	• Lesná vychádzka • Súťaže s lesníckym zameraním (Mladý priateľ lesa...) • Literárne, výtvarné, fotografické, hudobné lesnícke súťaže • Súťaže lesníckych zručností • Práce v lese • Lesnícke rodinné dni • Návšteva lesníckeho náučného chodníka v sprievode lesníka • Detský lesnícky tábor • Besedy a prednášky s lesníkom • Lesnícke projektové dni • Lesnícke návštevy (nemocnice, domovy dôchodcov, sociálne zariadenia) • Lesnícky mediálny deň • Eko-trhy	• Voľnočasový krúžok lesnej pedagogiky • Materská škôlka zameraná na environmentálnu výchovu • Vyučovacia hodina s lesníkom • Lesnícka osвета v médiách • Putovná sova

Typy zariadení pre aktivity lesnej pedagogiky

Viazané k budove – stacionárne	Viazané k územiu	Viazané na dopravný prostriedok
• Lesná škola v prírode – pobytové • Lesné školy • Lesná tvorivá dielňa	• Školské lesy • Lesné divadlo • Lesnícky skanzen • Svet lesných zážitkov • Lesné náučné chodníky • Lesnícky významné miesta	• Mobilný LES (les na kolesách)

Nosné témy lesnej pedagogiky

Les plný zážitkov	Lesná flóra a fauna	Príroda blízke obhospodarovanie lesa	Funkcie a využívanie lesa
• Zmyslové poznávanie lesa • Farby lesa • Príbehy z lesa /mýty, povesti, rozprávky/ • Les a umenie • Les v štyroch ročných obdobiach • Lesnícka história.	• Lesná zver • Lesné dreviny • Lesné rastliny • Ochrana lesného vtáctva • Ochrana lesných biotopov • Ochrana lesa a jeho zložiek, atď.	• Lesník a jeho práca a zamestnanie • Mapovanie a meranie v lese • Biodiverzita • Lesnícke inštitúcie • Drevo – surovina z lesa, jeho využívanie, atď.	• Tok látok v lese • Doktor les • Les a pôda • Les a voda • Les a vzduch • Les a zdravie • Les a klimatická zmena • Lesopark, atď.

PRÍLOHA 2

Charakteristika predmetu prírodoveda v 1. – 4. ročníku ZŠ (ISCED 1)**1. Charakteristika učebného predmetu**

Predmet prírodoveda je kľúčovou zložkou environmentálneho a vlastivedného poznávania. Predstavuje úvod do systematizácie a objektivizácie spontánne nadobudnutých prírodovedných poznatkov dieťaťa. Integruje viaceré prírodovedné oblasti ako je biológia, fyzika, chémia a zdravotveda. Oblasť sú integrované predovšetkým preto, lebo cieľom predmetu nie je rozvíjanie obsahu samostatných vedných disciplín, ale postupné oboznamovanie sa s prírodnými javmi a zákonitostami tak, aby sa u dieťaťa zároveň s prírodovedným poznaním rozvíjala aj procesuálna stránka samotného poznávacieho procesu.

Vyučovanie je postavené na pozorovacích a výskumných aktivitách, ktorých cieľom je riešenie čiastkových problémov, pričom východiskom k stanovovaniu vyučovacích problémov sú aktuálne detské vedomosti, ich minulé skúsenosti a úroveň ich kognitívnych schopností. Samotné edukačné činnosti sú zamerané na iniciáciu skúmania javov a udalostí, ktoré sú spojené s bezprostredným životným prostredím dieťaťa a s dieťaťom samým. Prostredníctvom experimentálne zameraného vyučovania si deti rozvíjajú pozitívny vzťah k prírode, ale aj k samotnej vede.

2. Ciele učebného predmetu

Hlavným cieľom predmetu je rozvíjať poznanie dieťaťa v oblasti spoznávania prírodného prostredia a javov s ním súvisiacich tak, aby bolo samostatne schopné orientovať sa v informáciách a vedieť ich spracovávať objektívne do takej miery, do akej mu to povoľuje jeho kognitívna úroveň. Cieľ je možné bližšie špecifikovať, prírodoveda má deti viesť k:

- spoznávaniu životného prostredia, k pozorovaniu zmien, ktoré sa v ňom dejú, k vnímaniu pozorovaných javov ako častí komplexného celku prírody,
- rozvoju schopnosti získavať informácie o prírode pozorovaním, skúmaním a hľadaním v rôznych informačných zdrojoch,
- rozvoju schopnosti pozorovať s porozumením prostredníctvom využívania všetkých zmyslov a jednoduchých nástrojov, interpretovať získané informácie objektívne,
- opisovaniu, porovnávaniu a klasifikácii informácií získaných pozorovaním,
- rozvoju schopnosti realizovať jednoduché prírodovedné experimenty,
- nazeraniu na problémy a ich riešenia z rôznych uhlov pohľadu,
- tvorbe a modifikácii pojmov a predstáv, ktoré opisujú a vysvetľujú základné prírodné javy a existencie,
- uvedomeniu si potreby prírodu chrániť a k aktívnemu zapojeniu sa do efektívnejšieho využívania látok, ktoré príroda ľuďom poskytuje,
- poznaniu fungovania ľudského tela, k rešpektovaniu vlastného zdravia a k jeho aktívnej ochrane prostredníctvom zdravého životného štýlu,

Jedným z parciálnych cieľov predmetu je efektívny a postupný **rozvoj myslenia** dieťaťa. Dieťa, ktoré ešte nie je schopné abstraktne myslieť a jeho logické myslenie je zatiaľ nasmerované na konkrétnu realitu (empíriu) je systematicky vedené tak, aby získalo čo najviac empirického materiálu o všeobecných prírodných javoch a aby sa na týchto konkrétnych javoch postupne učilo základným logickým operáciám.

Deti sú vyučovaním usmerňované k skúmaniu čiastkových aspektov bežných situácií tak, aby postupne vedeli:

- pozorovať detaily vzhľadom na celok (s čím neskôr súvisí schopnosť syntézy),
- porovnávať (súvislosť so schopnosťou dedukcie),
- identifikovať premenné skúmanej situácie (schopnosť tvorby hypotéz a predpokladov),
- identifikovať podstatné znaky objektov a ich premenlivé znaky (výnimku alebo pravidlo),
- zovšeobecňovať vyslovovaním záveru z niekoľkonásobných pozorovaní (aplikácia osvojené),
- vysvetlenie na podobné javy a modifikovať ho, ale aj schopnosť indukcie),
- vyjadrovať svoje predstavy o javoch slovom a obrazom (schopnosť modifikácie predstáv,
- abstraktnou manipuláciou, využitie egocentrickej reči ako prostriedku myslenia),
- argumentovať s využívaním kauzality (schopnosť tvoríť hypotézy),
- zdieľať svoje predstavy s vrstovníkmi v pracovnej skupine (schopnosť efektívnej kooperácie).

Vyučovanie prírodovedy smeruje k tomu, aby si žiaci rozšírili kľúčové kompetencie:

Poznávaciu (kognitívnu) kompetenciu:

- smerovať k zisťovaniu úrovne žiaka o realite, ktorá ho obklopuje,
- rozvíjať zámerné, systematické vnímanie prostredníctvom konkrétnych a presných úloh,
- rozvíjať výberovosť vnímania,
- rozvíjať predstavy o priestore a vzdialenosti, predstavy o čase,
- usmerňovať spontánnu pozornosť žiakov,
- rozširovať rozsah pamäti, zintenzívňovať slovo-logickú pamäť,
- systematizovať vedomosti a skúsenosti, odhaľovať vzťahy medzi poznatkami,
- rozširovať predstavy o pojmoch, ktoré sú ešte nestále a nepresné.

Osobnostnú (personálnu) kompetenciu:

- sebauvedomovanie, sebaúcta,
- sebapoznanie, sebaoponímanie,
- sebahodnotenie,
- sebakontrola, sebareflexia,
- sebadôvera, seba výchova.

Sociálnu kompetenciu:

- osvojiť si zásady a pravidiel správania v triede,
- osvojiť si základy pre spolupracujúce správanie,
- získať a prehĺbiť si schopnosť vcítiť sa do situácie iných,
- osvojiť si základy vyjadrenia asertívnej pochvaly, schopnosť asertívneho odmietnutia, kritiky,
- osvojiť si základy prosociálneho správania, vytvoriť si pozitívne postoje k spolužiakom,
- poznať a kultivovať vzťah k iným ľuďom, k ich práci, kultúre, zvykom,
- tvoriť si vzťah k okolitému svetu a ku prírode priamym kontaktom a osobnou zainteresovanosťou.

3. Stratégia vyučovania

Rozvoj všetkých stránok osobnosti žiaka podporuje hlavne zážitkové učenie. V procese **zážitkového učenia** sa žiak učí spôsobom, ktorý má význam a osobný zmysel. Pre žiaka je charakteristická vlastná iniciatíva i osobný zážitok. Prežívanie spôsobuje zmenu v jeho vedomostiach, v budúcom správaní, v postojoch k poznávanej realite.

Poznávacie – bádateľské aktivity:

- voľné vyjadrenie (text, maľovanie, modelovanie, grafické znázornenie, dramatické stvárnenie), slobodná a spontánna výpoveď, ktorá umožňuje uspokojiť potrebu tvoriť a odovzdávať myšlienky a skúsenosti okoliu,
- pracovná aktivita – žiaci pracujú na základe voľného výberu, miestom práce sú pracovné kútiky, školský dvor, les, záhrada...,
- mimoškolské pozorovanie – žiaci opúšťajú školu, aby bezprostredným kontaktom lepšie spoznali najbližšie okolie (les, park, rieka, potok, pole...),
- individuálna práca – využíva úlohy v pracovnom zošite, vlastné knihy, encyklopédie,
- experimentálne činnosti – založené na pozorovaní a systéme pokus – omyl pomáhajú žiakom rozvíjať schopnosti a používať vedecké metódy,
- výmena skúseností medzi žiakmi.

Hrové aktivity:

- tvorivé hry, dramatické hry, didaktické hry.

Sociálne aktivity:

Učiteľ kooperatívnym učením (pri práci vo dvojiciach a v skupinách) vytvára situácie, ktoré môžu žiakovi priniesť nielen poznatky, ale sociálne skúsenosti a rozvíjať sociálne zručnosti.

Obsah vzdelávania prírodovedy je orientovaný na atribúty potrebné v dieťati rozvíjať v záujme dosiahnutia cieľov. Tieto atribúty sa premietajú v tematických celkoch učebných osnov:

- Zmeny v prírode
- Osobná hygiena a psychohygiena

- Plynutie času
- Zvieratá
- Rodina
- Voda
- Rastliny a semená
- Hmota

4. Obsah učiva, ktorý súvisí s environmentálnou výchovou

- Jeseň a vzduch. Zelenina a ovocie. Ovocie, čo ukrýva plod.
- Práca a odpočinok Ako využívam svoj voľný čas.
- Voda – farba, chuť a vôňa. Voda a jej znečistenie.
- Cyklus stromu. V lese. Rastliny v lese a parku
- Rastliny a semená. Rastliny v mojom okolí.
- Živá a neživá príroda. Prečo nerastú rastliny pod mohutnými stromami?
- Veci okolo nás. Fyzikálne veličiny – objem, čas, teplota, sila.
- Látky a ich vlastnosti. Zmeny látok.
- Voda – výskyt, skupenstvo, obeh vody v prírode. Vzduch – zloženie, fyzikálne vlastnosti, prúdenie, merateľnosť objemu a hmotnosti vzduchu.
- Technika v životnom prostredí.
- Živé organizmy. Živočíchy. Prijímanie vody a potravy – mäsožravce, bylinožravce, všežravce. Druhy pohybu zvierat – beh, šplhanie, plazenie, plávanie, lietanie. Rast a vývin živočíchov, druhy rozmnožovania – znášanie vajíec, rodenie živých mláďat. Pozorovanie živočíchov. Určovanie vzájomných vzťahov medzi živočíchmi. Ochrana živočíchov.
- Zem, Slnko a hviezdy vo vesmíre. Gravitačné účinky Zeme – padanie predmetov na Zem. Počasie. Podmienky života na Zemi.
- Význam slnečného žiarenia, vody, vzduchu a pôdy pre rastliny a živočíchy. Závislosť života od vonkajších podmienok. Rozmanitosť podmienok života na rôznych miestach Zeme v suchých a vlhkých, v teplých a studených, úrodných a neúrodných oblastiach.
- Prírodné spoločenstvo.
- Štruktúra ekosystému. Lúka, les, rybník. Zmeny ekosystému. Prírodniny a ľudské výtvary. Živočíchy a rastliny žijúce vo voľnej prírode. Ochrana prírody.

Charakteristika predmetu biológia 5. – 9. ročník základnej školy ISCED 2

1. Charakteristika učebného predmetu

Učebný predmet umožňuje **rozvíjať a prehĺbovať poznatky o živých organizmoch** s dôrazom na **vzájomné vzťahy organizmov a vzťahy k prostrediu**, ako aj človeka k živým a neživým zložkám prostredia. Predmet je zameraný na **chápanielivej a neživej prírody ako celku**.

Základným štrukturálnym prvkom je špirálovité usporiadanie obsahu v jednotlivých ročníkoch a tematických celkoch, rozvoj poznatkov od vonkajších k vnútorným štruktúram:

- Učivo v 5. – 6. ročníku ZŠ je orientované na konkrétne prírodné celky, na potravinové vzťahy a vzťahy k prostrediu, s postupným prechodom na pochopenie vnútorných štruktúr.
- Biológia v 7. ročníku ZŠ zdôrazňuje vzájomné súvislosti, plynulý prechod k pochopeniu človeka ako biologického objektu a na základe anatomicke-fyziologických poznatkov, osvojovanie si zdravého životného štýlu a ochranu pred škodlivými vplyvmi.
- Obsah 8. ročníka ZŠ je zameraný na komplexné poznanie a chápanie vzájomných vzťahov a súvislostí v prírode. Prioritne sa orientuje na zloženie Zeme, zemského povrchu v súčinnosti so živými zložkami prírody. na poznanie vzťahov živej a neživej prírody so zameraním na základné ekologické poznatky.
- V 9. ročníku ZŠ je obsah predmetu orientovaný na základné životné procesy z hľadiska funkčných častí tela organizmov, poznatky o podstate života z hľadiska bunkovej štruktúry a dedičnosti, na problematiku životného prostredia.

2. Ciele učebného predmetu

Ciele sú zamerané na poznávanie živej a neživej prírody ako celku, čo predstavuje:

- Poznať a chápať život v prírodných celkoch a život organizmov v nich žijúcich.
- Poznať väzby organizmov na životné prostredie v prejavoch života a vzájomných vzťahoch ako súčastí celku.
- Chápať základné súvislosti a vzťahy prírodných objektov, ako výsledok vzájomného pôsobenia prírodných procesov a javov.
- Chápať základné biologické procesy vo väzbe na živé a neživé zložky prírody.
- Vieť k schopnosti triediť informácie a osvojené poznatky a využívať v praktickom živote.

3. Kompetencie v oblasti prírodných vied

- Poznávať živé organizmy a ich význam v prírode a pre život človeka.
- Chápať lesný, vodný, trávny, poľný ekosystém a ľudské obydľia ako životný priestor organizmov, poznať typických predstaviteľov podľa vonkajších znakov, životných prejavov a potravinových vzťahov, zásady prevencie a spôsob ochrany pred škodlivými druhmi.
- Poznať základnú stavbu, funkcie a životné prejavy rastlinných a živočíšnych buniek, jednobunkových a mnohobunkových organizmov.
- Poznať základnú stavbu a funkcie sústav orgánov človeka, zásady starostlivosti prvej predlekárskej pomoci pri bežných poraneniach. Rozvíjať poznatky o činnosti ľudského tela, ako celostného systému z hľadiska ochrany zdravia a zdravého životného štýlu.
- Porozumieť vzťahu neživej a živej prírody a význam jej poznávania. Poznať základnú stavbu a stavebné jednotky Zeme, podstatné zmeny v zemskej kôre, základné vonkajšie a vnútorné geologické procesy, súvislosti geologického vývoja Zeme, prírody a človeka.
- Poznať základné podmienky života, faktory prostredia a vzťahy organizmov, následky vplyvu človeka na biosféru a možnosti ich odstránenia
- Poznať hlavné znaky základných životných procesov baktérii, rastlín, húb a živočíchov, podstatu a význam dedičnosti v prírode a pre človeka.

- Poznať zložky životného prostredia, ich vzájomný vzťah, význam pre podmienky života organizmov a človeka a faktory vplývajúce na kvalitu životného prostredia, zdravie a spôsob života človeka a organizmov, základné hľadiská ochrany životného prostredia a prírody.

Stanovené ciele sa dosahujú rozvíjaním ďalších **klúčových kompetencií** žiakov:

V oblasti komunikačných schopností:

- identifikovať a správne používať základné pojmy,
- objektívne opísať, vysvetliť alebo zdôvodniť základné znaky biologických objektov a procesov, podstatu procesov a vzťahov,
- vecne správne sa vyjadrovať verbálne, písomne a graficky k danej učebnej téme,
- vedieť využiť informačné a komunikačné zdroje, vyhľadávať, triediť a spracovávať informácie a dáta z rôznych zdrojov,
- zrozumiteľne prezentovať svoje poznatky, skúsenosti a zručnosti,
- vedieť spracovať jednoduchú správu z pozorovania na základe danej štruktúry,
- vedieť spracovať a prezentovať jednoduchý projekt so zameraním na ciele, metódy, výsledky a ich využitie.

V oblasti identifikácie problémov, navrhovania riešenia a schopnosti ich riešiť:

- riešiť úlohy zamerané na rozvoj porozumenia a aplikácie,
- navrhovať rôzne riešenia úloh, postupov a prístupov,
- rozvíjať schopnosti a zručnosti pri riešení praktických úloh, spracovávaní jednoduchých správ z pozorovaní a jednoduchých školských projektov,
- využívať tvorivosť a nápaditosť,
- samostatne tvoriť závery na základe zistení, skúmaní alebo riešení úloh, predpokladať a určiť príčinné súvislosti, pozorovať, experimentovať a odhadovať.

V oblasti sociálnych kompetencií:

- vyjadrovať svoje názory, postoje a skúsenosti,
- pracovať vo dvojiciach alebo v skupinách,
- vzájomne si radiť a pomáhať,
- prezentovať a zhodnotiť výsledky svojej alebo skupinovej činnosti,
- hodnotiť vlastné výkony a pokroky v učení,

V oblasti získavania, osvojovania a rozvíjania manuálnych zručností:

- používať správne postupy a techniky pri praktických činnostiach,
- dodržiavať pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia,
- využívať učebné, kompenzačné a iné pomôcky,
- rozvíjať zručnosti pri práci s prírodninami a pri terénnych pozorovaniach,
- aplikovať teoretické poznatky a skúsenosti v praktických podmienkach.

ISBN 978 - 80 - 8093 - 126 - 1

